

3050_{УКР}

ІНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ

**ЗВІДКИ ВЗЯЛИ СЯ І ЩО ЗНАЧАТЬ
НАЗВИ „РУСЬ” І „УКРАЇНА”**

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
В КАНАДІ

ДР. ЛЬОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ

ЗВІДКИ ВЗЯЛИ СЯ І ЩО ЗНАЧАТЬ
НАЗВИ „РУСЬ” І „УКРАЇНА”

ВІННІПЕГ, МАН., 1917.

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
212-214 Dufferin Ave. - Winnipeg, Canada

ЦНБ ім. Вернадського
АН УРСР

318/н 26

ЗВІДКИ ВЗЯЛИ СЯ І ЩО ЗНАЧАТЬ НАЗВИ „РУСЬ” І „УКРАЇНА”

ЧИ НАРОДИ І ЇХ НАЗВИ Є НЕЗМІННІ?

Треба вам знати, що назви країв і народів змінюють своє значінє з ходом історії, з ходом століть, а то тому, бо і народи змінюють ся. Нині нема в Європі ні одного такого народу, які жили за часів Ісуса Христа. Ті славні Римляне (Романі), що жили за часів Ісуса Христа, зникли вже давно, змішали ся з иншими племенами, розпали ся на чимало народів „романських”, як: Італійці, Французи, Іспанці, Португальці, Провансалці, Каталъонці, Вальони, Ладинці, Румуни (Волохи), та Куцовлахи. Лише оден з тих народів (Румуни або Волохи) заховав у себе давну назву „Романі”, хоч він і найдальше жиє від давної вітчини Римлян (Італії) і мова сего народу найбільше зі всіх „романських” мов відбігла від свого давного жерела, т. є. від мови римської (латинської) — а вкінци і крові римської в тих Румунів може є лише яка десята частина, а решта то кров мішана: славянська, германська, тракійська, циганська, мадярська і т. д.

Що більше: нема нині в Європі ні одного

народу, який жив би яко народ за часів великого князя київського, Володимира Великого, або за часів короля Руси — Данила. Народів німецького, англійського, французького, іспанського, італійського, мадярського, чеського, польського і т. д. ще тоді не було. Не було тоді також ні народу руско-українського, ні московського (російського). Були тоді невеликі племена, наче сирий матеріял, наче ті цегли, з яких доперва через сотки літ поволи-поволи зліпили ся великі, теперішні народи європейські.

От візьмім Німців. Нині се великий 60 міліоновий нарід, що вважає себе за одну велику народність, за одно народне тіло, що має одну спільну літературу (письменність) і науку, спільну німецьку, літературну (письменну) мову і велику німецьку державу, до якої тягнуть також Німці австрійські. А ще тому 40 років, в тих Німців не було такої великої, одноцільної держави, тільки щось около 100 більших і менших державок. А навіть нині ще кільканайцять міліонів Німців належить до Австрії, а зо два міліони до Швайцарії. І ще мине певно з 50 років, заки та решта Німців пристане до великої німецької держави. А тому 900 років у Німців не було ні спільної літературної мови, ні спільного німецького духа, ні спільної держави, ні навіть спільної назви. Були лише невеликі племена: Шваби, Саси, Баварці, Франки і т. д., що не вважали себе за одно, лише тримали ся осібно. Аж по-

воли-поволи, за 900 років витворило ся у них почуте спільности, спільна мова, спільна література, спільний дух, спільна держава, спільна назва „Дейтше”, (по нашому: Німці). А одна часть з тих німецьких племен, в краю Голяндії, виробила собі осібну літературну мову, осібну державу, осібну назву „Нідерляндців”, осібного народного духа — і се вже нині инша нація, хоч з того самого племінного матеріялу уліплена, що Німці. А витворили ся ті два осібні народи, Німці і Голяндці з однакових племен-цеголок поволи-поволи через те, що инакша доля була Німеччини, а инакша Голяндії, инакші династії панували тут, а инакші там, з инакшими народами стикали ся (воювали і торгували) Німці, а з инакшими Голяндці, инакший характер землі і життя в Голяндців, а инакший в Німців. В тих племен, що злили ся в німецьку націю, довгі віки були спільні королівські династії (зразу саска, потім франконська, потім швабська, ще далі Габсбурги, а в кінци Гогенцолерни Прус), були спільні вороги (Славяне, Мадяре, Французи і т. д.), спільні культурні осередки (міста, університети і т. д.) — і вони так звикли до єдності та стілько разом пережили, разом терпіли, разом раділи, разом воювали, разом будували, разом творили, разом писали і співали, що нині вони оден дух і одно тіло. Нині всі вони оден нарід — Німці. Цілком так само було і з Нідерляндцями, які хоч однакового племінного коріня з Німцями, однак через сотки літ инші

мали династії, інших ворогів, інших союзників, інакше жили, інакше терпіли, інакше творили, з ким іншим воювали — та через се утворили осібного духа і осібне тіло: голяндську народність. А на спомин того, що вони колись були одного коріня з Німцями, їх мова й до нині зве ся „nederduitsch” себто то саме, що по німецьки: „niederduetsch” (се значить: долішно-німецька мова).

ЩО ЗНАЧИЛО ЗРАЗУ СЛОВО „РУСЬ”?

Ось так само було і з Русинами та Москалями. За часів Володимира Великого було на нашій землі чимало осібних племен. Було у Київі (і лише в Київі та в його близькій околиці) племя „Русь”, а дальше отсі інші племена: Дуліби, на Поділю, Волиняни на Волиню, Бужане над Бугом, Тиверці над Дністром, Угличі над Чорним Морем, Деревляни на Полісю, Сіверяне від Дніпра на схід (де нині міста Чернігів і Полтава), Кривичі і Дреговичі від нашої землі зараз на північ, де є нині Білорусь, Радимичі і Вятичі на північному сході від нашої землі, де нині Московщина, і т. д. Але нинішних народів: Русинів, Москалів і Білорусів тоді не було — бо не було в тих всіх численних давних племен ні одної мови, ні одного духа, ні одної культури, ні одної назви, ні одної держави, ні почуття спільности інтересів. Одні з тих племен навіть не знали про існування дру-

гих племен, а не то, щоби мали себе за одно тіло. Учені називають ті всі племена „східно-славянськими” племенами, бо займали вони цілу майже східну часть Європи. Ділили їх великі болота, багна, бори, ліси, степи, великі простори — а не лучило їх зразу нічого, крім **трохи** подібної мови.

Аж злучили їх під одною властивою, а властиво під одним мечем і під одним ярмом, воєвничі, сміливі, енергічні, підприємчиві та притім користолюбні і жадні доходів та панованя князі з Київа, з племені „Русь” і з династії „Русь”. Мечем і огнем, силою і підступом, розбоем і кровопролятем втягнули сі київські князі з малого племені київського „Русь” всі сусідні, многочисленні, східно-славянські племена під свою кормигу. Плаваючи Дніпром через дикі степи, а далі Чорним Морем на полудне, у богату і просвічену Грецію-Византію, торгувати і рабувати, ті київські князі з племені „Русь” були і більше освічені, ніж решта східних Славян, і ліпше звичні воювати. Олег, Ігор, Ольга, Сьвятослав і Володимир Великий — всі вони однако воювали по всій східній Європі для підбою, для здираня дани (податку) та для набирания невільників і рабів із покорених, східно-славянських племен. Київська династія „Русь” і київське племя „Русь” панували, дерли дань, брали рабів, рабинь і мечем тримали в послуху підбиті племена цілої східної Європи. Ті племена то корили ся то знов бунтували ся — але кожде осібно, бо не чули єдності

між собою. І через се програвали, а „Русь” (то є київська династія і київські воєнники-бояре) знов брала їх за чуба.

Довгі літа, яких 200 до 300 років, ішла така борба і племена не покидали своєї осібности, хоч тримала їх спільно в ярмі одна династія з племені „Русь”. Аж Володимир Великий і його син, Ярослав Мудрий, доконали великої реформи, що пхнула всю східну Європу на нові шляхи. Вони завели християнство яко свою династичну і урядову віру, завели примусово церковну організацію, завели готову літературну (тодішню болгарську) мову у всій церковній організації, завели монастирі і школи. Се був величезний, геніяльний крок. Спільна віра і спільна церковна організація, спільна літературна мова і наука — а зрештою і спільна династія та спільна урядничо-воєнна, боярська, кляса з роду „Русь” доконали зі століттями свого: вся земля завойована племенем київським „Русь стала поволи і собі звати ся „руськими людьми” себто підданим князів з роду „Русь”. Не була се однак назва національна, бо народу одного, що почував би свою народну „руську” єдність, таки ще не було. Се була лише назва династична, державно-урядова — ось так, як приміром нині назва „Австрія”, „австрійський” і „Австрієць”. Є династія „австрійська”, є держава „Австрія”, є люди (горожане) „австрійські” — але одного австрійського народу (нації) нема! Ось-так була династія „Русь”, і її держава звала ся „Русь”, а піддані (з різних осібних

племен) звали ся „руськими людьми”, але одного народу „руського” ані одної мови руської цілком не було, бо опановані „руськими” князями племена не почували себе ніколи одним народом. Їх нічого не лучило крім спільного князівського державного ярма, а далше крім спільної церковної власти і спільної церковно-книжної мови (впрочім мало зрозумілої для народу). І хоч вони всі звали ся руськими людьми — то були собі так чужі, як нині в Австрії Поляки, Чехи, Русини Словінці і Німці, хоч всі ті народи „австрійські люде”. „Руського” почуття народного тоді не було — був лише меч „руських” князів. І лише о стільки була тоді „Русь”, о скільки меч князів з Київа держав єї. Нарід за нею не стояв — бо княжа „Русь” се не була держава народна, але держава княжої династії і княжих бояр-воєнників з роду-племени „Русь”. А підбитий нарід став поволи звати ся „руським” або „Русинами”, не через якесь почуте єдності лише з тої самої причини; з якої люди за панщини звали ся „панськими” або „королівськими”.

Ось-так історична наука нам виказує, що назва „Русь” се було зразу імя малого але завзятого племени, яке жило в Київі. Як князі з сего племени завоювали майже всю східну Европу, то вони ту свою родинну державу називали своїм родовим іменем „Русь” (подібно, як не раз пізнійше пани-дідичі називали свої села своїм іменем), але бідний нарід з ріжних племен не знав сеї назви та не чув себе одним

тілом. Кожде племя жило своїм житєм. Ще далше і люди з тих ріжних племен стали зватися „руськими” — але лише в значіню династично-державнім, бо одного національного духа ще в них не було. Ось-так витворила ся назва „Русь”, „руський” і „Русин” — назва не народна, а княжа (династично-боярська) і таке чисто династичне значіне (а не народне!) мала вона через кількасот літ, аж до самого упадку староруської княжої держави і до приходу Татар та Ляхів. Народу руського тоді не було. Були лише племена, які були підданими „руських” князїв т. є. були „руськими людьми”, які однак не творили одного тіла, ні не було в них одного духа.

ДАВНА „РУСЬ” НЕ ТВОРИЛА ОДНОГО НАРОДУ.

Що населене староруської княжої держави (ще перед приходом Татар і Ляхів) цілком не творило одной руської нації (народности) і не мало одного народного духа — на се тьма тьменна доказів: До часів Ярослава Мудрого кождей „руський” (київський князь мусїв вести вічні війни з підбитими племенами, які не хотіли двигати „руського” (се є: київсько-княжого) ярма. Як же тільки Ярослав Мудрий розділив зліплену так тяжко „руську” державу між своїх синів, то вона вже ніколи не злучила ся назад в одно, бо не було в населеню старо-

руської держави тої внутрішньої сили, що пре нарід до сполуки в одну державу — не було одного народного (національного) духа. Потомки Ярослава Мудрого, „удільні князі“, хотіли мати кожний свій осібний „уділ“, а їх бажанє сходило ся як-раз з почуваннями їх підданих, бо кожде племя бажало жити осібним житєм. І хоч всі ті численні князі і князики звали ся руськими князями (бо походили з роду „Русь“) та хоч вони звали своїх підданих з ріжних племен „руськими людьми“, однак жерли ся між собою так, наче цілком чужі собі люди — бо справді їх землі були собі чужі і не почували одного духа між собою. Ось так князь Андрій Боголюбський із міста Суздаля, що лежало далеко від нас на північний схід, в землі Радимичів і Вятичів (т. є. в нинішній Московщині), напав на Київ і зруйнував його так страшно, як не зруйнували його опісля ні Татари, ні Ляхи. А прецінь і той суздальський князь, Андрій Боголюбський, звав ся „руським“ князем, і його суздальські люди (предки Москалів) звали ся руськими людьми, і зруйнований ним Київ звав ся „матіррю руських городів“! Чогож сей „руський“ князь руйнував „руський Київ (столицю своїх княжих прадідів) і мордував „руських“ Київлян гірш Татарина або Ляха? — Бо і він „руський князь“ зі Суздаля, і його „руські люди“ з Суздаля цілком не чули ся заодно з руським Київом і з „Русинами“, котрі заселяли Київ. Мимо спільної, династично-державної наз-

ви „Русь”, одідиченої по князівських прадідах з Київа, отсі „руськіє люди” з Суздаля-Московщини гляділи на „руський” Київ як на чуже вороже місто, яке вони без милосердя знівели і зрівнали з землею.

Або послухаймо, що каже нам історія про заходи галицько-руського короля Данила Романовича, коло збудованя його „руського” королівства. Що робив ціле своє жите Данило Романович, той розумний, енергічний та людяний володар Галичини і Волині? — Ото вічно покоряв він ріжні кути своєї держави, де вибухали бунти підданих, що не хотіли належати до його великої руської держави, лише хотіли творити собі свої осібні, малі племінні державки чи громади. І чого дожив сей славний король Данило? Дожив того, що як прийшли Татаре в літах 1224 і 1239, то його власні „руські піддані” (особливо з Поділя) самі покинули його „руську” державу та пристали під власть Татарів, ще й назву „руські люде” перемінили так легко, наче рукавиці, на назву „татарські люде”. З того ясно виходить, що се населене вважало навзу „руські люде” не своєю, не народною, але державно-княжою. Доки ті Подоляне були в ярмі у князя Данила з роду „Русь”, доси вони були „руські люде”; прийшли-ж вони під ярмо Татарів, так стали звати ся „татарськими людьми”. Видко — назва „Русь” не була їм рідною і вони не творили ще одного, руського народу з іншими „руськими людьми” (тодішними Га-

личанами, Волинцями, Поліщуками і т. д.). Почуття національного загалом тоді ще не було, не лише у наших предків, але таксамо і в інших європейських народів. Було лише громадське або племінне, яке не сягало поза громаду або племя, а тодішні держави (от як приміром „Русь”), що обіймали не раз навіть багато племен, були лише державами княжими, династичними, а цілком не народними.

Найліпшим доказом на се, що давна, княжа держава „Русь” се була чисто-династична ліпянка чужих собі по духови племен, були події з перших нападів могольських (татарських). „Руські” землі цілком не спішили ся ставати спільно до борби з Моголами. Ще полуднево-руські князі з тих князівств, що нині творять Русь-Україну, ішли разом в купі (тай то не дуже!). А північно-західні рускі князі (з нинішньої Білоруси) та північно-руські князі (з нинішньої Московщини) цілком не журили ся тим, що діє ся знашою південною Русею та цілком не спішили їй з підмогою. Кожде „руське” князівство дбало лише за себе, а не почувало потреби помагати другим „руським” князівствам — хиба, що близько споріднені князі (брати, то-що) помагали оден другому з фамілійних (а не національних!) причин. Загалом в часі першого приходу Татарів (в роках 1224, 1239 і 1240) у населеня тодішних „руських” князівств цілком не було почуття національної єдності ні почуття спільної національної долі.

Аж прихід Моголів (Татар) до східної

Європи і ті події історичні, які наступили на землях давньої Русі наслідком татарського приходу, дали початок до того, що всі дрібні східно-славянські („руські”) племена стали лучити ся в три головні купи (групи), з котрих-то груп поволи стали творити ся три великі, осібні „руські” народи: українсько-русский, білоруский і московско-русский.

ЯК ЗРОБИЛИ СЯ ТРИ „РУСЬКІ НАРОДИ?

Прихід Моголів неоднаково поділав на різні часті стародавньої княжої Русі. Полуднево-руські князівства (над Дніпром, Дністром і їх допливами т. є. на землях нинішньої Русі-України) зістали майже цілком знищені, бо се був край малолісний, степовий та відкритий до чорноморських, травистих степів, на яких розбрили ся Татаре. Лише в більше залісеній Галичині держало ся ще сяк-так галицько-руське князівство. Північно-західні, руські князівства (нинішня Білорусь), у безконечних багнах і пущах лісових над рікали Припетею, Двиною і Німаном, ще й до того заслонені з полудневого сходу від Татар Русію-Україною, не зазнали татарського лиха цілком. — А північно-руські князівства (нинішня Московщина) зазнали біди лише в часті, при першій приході Татарів. Перша туча Моголів захопила північно-руські князівства т. є. пізнійшу Московщину лише боком, бо головна могольська сила звалила ся на південно-руські князівства (т. є. на

Русь-Україну).

Тай опісля цілком інше було відношене Татарів до північно-руських князів, а лише до південно-руських земель. Ті Татаре, що осіли над рікою Волгою, в сусідстві Московщини (зараз на схід від Москалів), скоро покинули скотоводський, степовий спосіб життя і свою давню воєвничість, бо в тамошних, доволі лісистих сторонах не було просторих травистих степів та треба було брати ся за управу рілі. Хани (царі) тамошних Татарів, що мали свою столицю в місті Казани над середушою Волгою, панували вправді над північно-руськими (московсько-суздальськими) князями, але не нищили їх землі. Між Московщиною а казанськими, мирними Татарами зацвила торгівля і взаїмні сусідні зносини, через які предки Москалів чимало переймили від Татарів в мові, одежи, звичаях, родиннім житю, в крові і в державнім ладі.

Ось так жила Московщина сотки літ у мирних, підданьчих відносинах до казанських Татарів — тоді, коли південно-руські землі (Русь-Україна) вели з чорноморсько-кримськими Татарами борбу на жите і смерть.

Чорноморсько-кримські Татаре, що осіли на полудне від Руси-України, у степах над Чорним Морем і на півострові Крим, не залишили свого кочового і воєнного життя. Навпаки! Розлогі і трависті, чорноморські степи піддержували у них скотоводське, кочуюче жите, а воєвничість кримських Татарів зросла навіть через се, що в 15 столітю вони підпали під

зверхну власть турецького султана і пристали на могамедансьду віру. Турки, і загалом Могамеданці, потребували богацько невільників, невільниць та янічарів. От і Татаре з Криму нападали рік-річно на Русь-Україну, нищили єї, рабували, а людей брали в полон та продавали через Чорне Море в турецько-магомеданські землі або платили турецькому султанови дань нашими людьми-невільниками. Через се південно-руські землі (т. є. наша Русь-Україна) були через кількасот літ у вічній війні з Татарвою, що ослаблювало нашу країну, нищило добробут наших предків, здержувало розвій нашої культури та підорвало наше державне жите.

Ось-так, зараз по приході Татарів до східної Європи, зачинають зарисовувати ся ясно згадані три групи „руських” земель: північно-руська (московська), західно-північно-руська (білоруська) та південно-руська (українська). Зачинають народжувати ся три народности „руські”: московська, білоруська і українська. Родять ся ті три осібні народи в той спосіб що дрібні і многочисленні князівства „руські”, розкинені на величезнім просторі східної Європи, зачинають гуртувати ся довкола трех осібних осередків (центрів). Тими осередками були: на півночи князівство московське і його столиця місто Москва; на полудни князівство Галичина з містом Львів, а опісля (коли Галичину надто присіли Ляхи) Україна з містом Київ; на північнім заході (на Білоруси) князівство Полоцк, а опісля князівство литовське з містами Полоцком та Вильною. **Вже навіть пе-**

ред приходом Татарів можна потрохи помітити ті три групи: південно-руські землі, над Дністром, Сяном, Бугом і Дніпром гуртують ся по трохи (по знищеню Київа Андрієм Боголюбським) коло Галича; білоруські князівства тримають ся якось осібняком та лучать ся довкола Полоцка і сватають ся з сусідною (від заходу) Литвою; а північно-руські князівства, над Окою, Волгою і рікою Москвою, гуртують ся зразу довкола Суздаля, а опісля около Москви. Вже й тоді замічає ся ріжниця в мові тих трех „руських” груп: хоч по всіх „руських” землях писано одною церковною, староболгарською (отже чужою!) мовою, однак тодішні „руські” письменні люде зачинають примішувати до сеї книжної мови і свої народні слова та народні форми (види слів): південно-руські письменники домішують слова і форми зі свого, рідного, українсько-руського язика; білоруські зі свого, а московські знов зі свого. Зачинають творити ся три осібні церковно-книжні, літературні мови: на Русі-Україні инша, на Білорусі инша, а в Московщині знов инша. Пень їх був спільний, хоч і чужий — староболгарський, але нащіплено їх трема відмінними народними мовами: галицько-українською, білоруською та московською. По приході Татарів ріжниця тих трех груп стає — як сказано — цілком ясною, бо прихід Татарів пхнув ті три групи на три ріжні історичні шляхи, через що кожда з тих трех груп стала розвивати ся осібно, серед окремих відносин.

ЯК ЗЛОЖИЛО СЯ ЦАРСТВО МОСКОВСЬКЕ І НАРІД МОСКОВСЬКИЙ?

„Руські” князівства на півночі, наслідком сусідства казанських Татарів, зложили ся поволи в одно сильне, московське царство. Діяло ся се в той спосіб, що „руські” князі із міста Москви, вдаючи перед казанськими ханами дуже вірних підданих ханських, використовували неласку ханів успротив інших північно-руських князів (з Мурома, Рязаня, Володимира над Клязмою, Тверу, Костроми і т. д.), аби при помочи казанських ханів загортати в свої руки всі сусідні княжі „уділи”. Таким способом всі північно-руські князівства опинили ся поволи в руках князів з Москви і в той спосіб повстала московська держава. Від тепер зачинає ся правдива історія московського народу (не лише московських князів), бо московські князі, згорнувши в своїх руках всі північно-руські землі, задумали визволити ся від зверхности казанських Татарів при помочи своїх підданих. І населенє московської держави радо пішло за покликком московських князів воювати казанських Татарів, бо тим способом звільняло ся воно від тяжкого „ярлику” — дани, яку мусіло платити ханови, а до того у богатих казанських Татар було подостатком добра для воєвничого рабунку. По кількадесять-літних війнах московські князі побороли вкінці казанських Татарів і завоювали Казань, а самі прозвали ся „царями” т. є. прийняли той сам титул, яким вони передше титулювали казанських ханів.

В тих-то війнах з казаньськими Татарами населене північно-руських земель вперве почуло єдність своїх, власних, народних інтересів і так зродив ся московський, народний дух і московська народність. Від столиці Москви прозвала ся та земля Московщиною, а населене єї Москалями, Москвитянами, „московськими людьми”. Попри се однак не загибла в них і стара, династична, княжа назва „руськіє людї”, а часто вживала ся і назва „царськіє людї”.

ЯК ЗЛОЖИВ СЯ НАРІД БІЛОРУСЬКИЙ?

Інакшими шляхаміи зложили ся народности: українсько-руська і білоруська. Як уже в горі сказано, **білоруські** князівства не зазнали татарського лиха. Живучи в сусідстві з Литвою, вони і воювали і дружили ся з Литвою та сватали ся з литовськими князями. В тім часі, як на Русь найшли Моголи, Литва (що лежить зараз на захід від Білоруси) стала лучити ся в одно сильне князівство. Стало ся се тому, бо на Литву натискали з заходу дуже воєвничі, німецькі рицарі (ц. зв. Хрестоносці), і литовські князівства лучили ся в купу для оборони від Німців. Доконали сеї злуки литовські князі: Міндове (сучасник і сват нашого Данила) і його син Гедимін. Ставши князем одної сильної Литви, Гедимін кинув ся на дрібні, сусідні князівства білоруські (Полоцк, Вітебск, Смоленськ, Мінськ, Новгородок литовський і т. д.) та, завоювавши їх, назвав ся „великим князем

Литви і Руси". Однак литовські князі не встояли против сильнішої „руської” (а властиво: білоруської) культури. Поженивши ся з білоруськими княжними і ставши жити серед Білорусів, литовські князі охрестили ся на руську, православну віру і прийняли білоруську мову та білоруське письменство. Вони стали небавом справді Білорусами, а їх „литовська” держава стала властиво білоруською державою, заселеною переважно Білорусами (потомками давних племен: Кривичів і Дреговичів), з білоруською урядовою мовою і білоруським письменством. Мала вона двох ворогів: одного т. є. Німців, з заходу, а другого, т. є. Москалів, з північного сходу. З ними та білорусько-литовська держава вела безнастанні війни о пограничні землі. Чужинці (Німці, Москалі, Поляки і Русини-Українці) звали єї „Литвою”, а єї населене „Литвинами”, хоч се населене було переважно білоруське. Чужинці надавали населеню імя пануючої, литовської династії (подібно, як се діяло ся передше з Русію). Саміж Білоруси звали себе або „Литвинами”, або таки по давньому „руськими людьми”, свою білоруську мову прямо „руською” мовою, а своїх князів з литовського роду „князями Литви і Руси”.

ЯК СКЛАЛА СЯ УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА
НАРОДНІСТЬ?

Українсько-руська народність склала ся

знов инакше, а іменно у боях з кримськими Татарами і з Ляхами. Прихід моголів знищив південно-руські князівства майже до тла. Одиноке південно-руське князівство, що заціліло, — Галицька Русь, доживало свого віку, презвавши ся на знак своєї безсильности „Малою Русию”. Тодішні галицькі князі підписують ся титулом: „князь і дідич Малої Руси”. Виходить з того, що „Мала Русь” се була назва самої лише Галичини, зараз по татарським погромі. Небавом ся „Мала Русь”, докінчила свого віку; завоював її Казимир Великий, король Польщі. Інші південно-руські землі (Київщина, Поділе і Задніпрянина) підлягали прямо Татарам, доки їх не підбили „великі князі Литви і Руси” (т. є. князі литовсько-білоруські) під свою руку. Ось-так віденна Русь, що була властивим осередком давної, староруської, київської держави, втратила в 14-ім століттю цілком свою політичну, державну самостійність. Таке лихо не стрінуло тоді ні Московщини ні Білоруси, бо хоч і ті краї підпали трохи під чужу власть (Татар та Литви) — все таки однак заховали свою державну організацію. Одна лише Русь-Україна, зруйнована страшно Татарвою, підпала в цілости під чужу, державну кормигу: татарську, а опісля литовську і польську. У наших предків не стало ні своїх князів, ні своєї державної організації. Коли-ж в р. 1569 між Литвою а Польщею станула умова в Любліні (т. зв. „люблінська унія”), тоді і решту тих південно-руських земель, які належали ще до Литви (Поділе, Київщина, Полісе і т. д.) при-

лучено до Польщі. Ось так наслідком татарського розгрому уся Русь-Україна опинила ся в руках Польщі.

Від тепер зачинає ся на цілій лінії борба Руси-України з Польщею, в якій то творять ся українсько-руська народність, українсько-руське народне почутє. Мешканці Київщини, Поділя, Волині і Галичини, які доси звали ся вправді „Русинами”, однак не почували ся до народної єдності, — під напором Польщи і католицтва стали почувати ся одним тілом і одним духом. Спільна недоля і спільне лихо, що грозило з заходу від Польщи а з полудня від Татар, злучили їх в одну народність, яка звала себе зразу по давньому „руською”, опісля-ж „українською”, а яку нинішні учені звать „українсько-руською”. — Як вона зродила ся? — Дуже просто: всі мешканці південно-руських земель мали однакову „руську” віру, однакову книжну, руську” мову, (мішану з староболгарської і з народної, українсько-галицької), однакову народну мову, однакові звичаї і однакову долю. З полудня грозила їм вічно Татарва, з заходу сунуло польське паньство і польські ксьондзи, несучи політичну і панщизняну неволю та понижене „руської” віри і мови.

От і південно-руські люде (з Поділя, Галичини, Волині і з найбільшої південно-руської землі — України) стали почувати ся одною цілостію: разом боронили ся вони від Татарів, разом терпіли вони від Ляхів, разом ненавиділи ляцьких панів і ксьондзів, разом закладали „руські” школи против ляцьких, разом писали

„руські” книжки против ляцько-єзуїтських, вкінці разом воювали против Польщі під проводом українських козаків. Ось-так через спільну долю і недолю, через спільне, кількасотлітнє, народне житє, через спільні школи і книжки, (т. є. через спільну культуру), та через спільну народну мову витворила ся народність наша — українсько-руська, що звала себе сама прямо „руською” або „українською”. (Звідки взяла ся назва „Україна”, се розкажемо ще опісля).

ТРИ „РУСЬКІ” НАРОДИ.

Ми розповіли тут на основі наукових дослідів учених істориків (а не на основі брехливих видумок, придуманих заплаченими урядовими російськими письменниками), як з давних, східно-славянських (т. зв. „руських) племен зродили ся поволи три осібні народности, а то в той спосіб, що давні, малі осібні, „руські” племена-князівства стали лучити ся довкола трех осередків в три більші, національні групи: українсько-руську, московсько-руську і білоруську. Кожда з тих трех груп заховала зразу давне київсько-княже імя „Русь” та кожда так себе дальше прозивала, через що імя „Русь” ставало поволи для всіх трех груп з’осібна їх народним іменем. Ось-так Русини-Українці звали себе „Руськими”, а свою мову „руською” мовою, але не називали так анї Білорусів анї Месіалів. Білорусів звали наші предки „Литви-

нами" або поліщуками", а їх мову литовською — а мешканців північно-руських земель звали Русини лише „Москалями", а їх мову „московською". Таксамо Біло-Русини: свою мову звали вони „руською", а мешканців Московщини називали лише „Москалями", а їх мову „московською". Вкінці Москалі звали себе або „московськими людьми" або таки „руськими людьми", а свою мову, русскимъ язикомъ" — але ніколи не називали так ні Білорусів, ні наших предків, Русинів. Білорусів звали Москалі „Літовцями", а нас Русинів, звали вони або „Черкасами" (від козацького міста на Україні, Черкас) або Українцями або вкінці „хахлами" — а ніколи не називали нас „руськими". Виходить з того, що кождий з тих трьох народів „руських" присвоїв собі сам старе династичне „руське" імя, а не признавав сего імени двом другим „руським" народам. Се знак, що всі ті три народи „руські" почували добре свою національну окремішність і добре то розуміли, що вони не оден нарід — як се баландять тепер урядові Москалі а за ними наші змосковщені Юрки". — Москалі, Білоруси і Русини-Українці почували добре, що вони є три особні народи, мимо спільно-одідиченої, княжо-династичної назви „Русь".

ЯК НАЗВА „РУСЬ" ЗМІНЯЛА СВОЄ ЗНАЧІНЄ?

Назва „Русь" і „руський" протягом кількох віків змінила отже аж два рази своє давнє

значіне, а прибрала вкінци аж три нові значіня. В найдавнійших часах ще перед княженем Олега, Ігора та інших „великих” київських князїв, назва „Русь” означала лише мале київське племя і малу територію (землю) сего племені, на кілька миль довкола Київа. Опісля, по завойованю майже цілої східної Європи „великими” київськими князями (Олегом, Ігорем, Ольгою, Сьвятославом, Володимиром Великим і Ярославом Мудрим), назва „Русь” розширила ся на цілу велику державу сих князїв, та їх потомків, яко назва ненаціональна, але династично-державна, при чім поодинокі племена заховали свою племінну осібність та змагане до племінної окремішности. Ще дальше, по приході Татарів до Європи, коли східно-славянські племена наслідком природних і історичних причин стали гуртувати ся у три осібні народи національности — тоді назва „Русь” і „руський” знов перемінили своє значіне. Ся давна, племінна, а потім державно-династична назва зістала принята через привичку всіма трема новоутвореними „руськими” народами яко назва національна (народна кожного наорду з’окрема. В той спосіб назва „Русь” і „руський” враз з розвоєм історії східної Європи, не лише змінила своє значіне з вузько-племінного на широке, велико-державне значіне, але ще дальше, з династично-державної назви перемінила ся у національну назву, аж трех осібних народів, неначе розщіплюючи ся на трое, між три осібні національности. Яко національне імя аж трех окремих народів, назви „Русь” і „руський”

зискали аж три окремі значіня: на півночі, у Московщині, слово „русский” стало значити стільки, що московський; на полудни, у Галичині і на Україні, слово „руський” стало значити тільки, що галицько-український (українсько-руський); вкінци на Білоруси слово „руський” стало рівнозначне з „білоруський”.

Ось-такий був розвій значіня слова „Русь” і „руський”. Назва місцева, племінна, що пішла з Київа (недаром сказано в т. зв. літописи Нестора: „матір руських городів”!), розширилася з ходом століть на великі простори східної Європи і прибрала вкінци три важні національні значіня. Слово „руський”, що повстало на полудни східної Європи (в нашім Київі), в непамятних, передісторичних часах, перенесло ся зі століттями аж на три великі славянські народи східної Європи.

„Руським” народом став звати ся не лише той нарід, що повстав із племен споріднених київській Русі, (то значить не лише наш, українсько-руський нарід), — але також два, далекі від Київа і з київською Русію племінно неспоріднені народи: московсько-русский і білоруський, при чім Москалі стали писати се слово по свому, з двома „сс”, а Русини-Українці по свому, з одним мягким „сь”.

Виходить з того, що лише наша Русь-Україна є властивою (сказати-б так: правною, справедливою) дідичкою давної назви „Русь”, бо лише наша Русь-Україна є племінно, язиково і національно споріднена з давною, київською „Русію”. Натомість і Московщина і Білорусь

позичили собі нашу давню назву; Властиво-ж Московщина присвоїла собі нашу давню назву, загарбала нам наше давнє, політичне, державне імя — і то навіть загарбала нам його цілком свідомо і з політичним пляном. А який се був той московський плян про се розказано ще буде далше.

ЧОМУ ВИТВОРИВ СЯ НЕ ОДЕН, АЛЕ АЖ ТРИ „РУСЬКІ” НАРОДИ?

Ось-так витолкували ми на основі історії, як повстала московсько-руська народність через борбу північно-руських земель з казанським ханством о независимість, народність білоруська через згуртованє білоруських племен під властию Литви, і народність українсько-руська через борбу полуднево-руських земель з кримським ханством і з Ляхами о независимість. Чомуж однак — спитає дехто — всі ті три народности не почували „руської” єдности національної проміж собою, хоч усі звали ся „руськими”? — Що в давних часах староруської, княжої держави східно-славянські племена над Дністром, Бугом, Сяном, Дніпром, Припєтєю, Двиною, Окою, Волгою, Москвою і т. д. не почували між собою національної єдности, се річ цілком зрозуміла. Княжа держава, звана „Русию”, була тим племенам чужа, не своя, а бодай рівнодушна. А до того ті племена жили на таких величезних просторах землі тай відділені були від себе такими пущами, багнами рі-

камі і т. д., що цілком зрозуміла річ, коли вони себе не знали, не вживали однакової мови тай не почували ся одним руським народом — лише вважали себе „руськими”, т. є. київсько-княжими „людьми” (підданим). Чому-ж однак опісля, як через борбу з сусідами-ворогами став витворювати ся в тих „руських” пленах дух національної єдності, — не повстала з усіх тих племен одна величезна „руська” нація, але повстали аж три окремі „руські” нації? Чому серед усіх східно-славянських („руських”) племен не витворив ся оден, спільний національний дух, але аж три окремі національні душі? Ось-так може подумати собі неоден читач. Отже на сі питання відповідь така:

Многочисленні, східно-славянські племена, що належали колись до староруської, княжої держави — як було сказане вже — розкинені були на величезних просторах, відділені були від себе непроходимими борами і багнами, не стикали ся, не знали ся та не говорили одною мовою, лише численними наріччями, котрі здавен-давна творили три осібні нарічеві групи (громади): полуднево-руську, північно-руську і білоруську. Вже сама величезна просторонь, яка ділила Галич і Київ від Москви або від Полоцка, чи знов Полоцк від Москви, вистарчала, аби на тім великім просторі землі утворили ся аж три народи, а не оден. Люде з Галича і Київа стикали ся з собою дуже часто, але Галичачам або Києвлянам рідко коли доводило ся стискатись з жителями далекого Полоцка або ще дальшої Москви — таксамо рі-

дко (а навіть рідше!), як з жителями польського Кракова чи Варшави, чеської Праги, чи німецького Відня. На таксамо за великим просторі землі, який у східній Європі займають лише три „руські” народности, в західній Європі живе аж кільканайцять великих народів. Нема на світі одного народу, котрий заселював би так великі простори, як зі Львова і з Київа до Полоцка або до Москви.

Через таку величезну віддаль від полудня до півночі перш усього инша цілком природа Московщини ніж Руси-України. Московщина се край надто зимний, порослий шпильковатими борами, сумний і понурый. Інший там клімат, як у нас, инші дерева, инші ростини, инші звірі, инше жите — отже і люде там инші: инша в них господарка, инший характер (успособлене), инші звичаї, инша мова і т. д. Наша Русь-Україна натомість се найтеплійша часть східної Європи, переважно малолісна і степова (Поділе, Україна над Дніпром і Чорним Морем) та соняшна, а природа у нас більше полуднева і ліси у нас переважно листкові, звірі відмінні: инший в наших людей характер, инші звичаї, инше жите, инша мова і будова тіла (голови, лица та-що) також инша, ніж у Москолів, на півночі. Наші Русини-Українці переважно чорняві або знов біляві — Москалі переважно рижі (рудаві). У наших людей звичайно гарний, „козацький” вус; у Москалів патлаті, рижі бороди. У Русинів-Українців звичайно гарний ніс: тонкий, простий, вірлиний (трохи горбатий) або часом „пиркатенький”; у Москалів ніс грубий,

низький, розплющений, наче-б придавлений змалку якою каменюкою — могольсько-фінський. Русини-Українці звичайно кароокі, в Москалів очи сиві. Русини-Українці звичайно росли і стрункі (як полудневі Славяне); Москалі низькі, присадкуваті, наче Моголи. В Русинів гарне, подовгувате лице; Москалі широколиці, з вистаючими кістями на лицах — знов наче Моголи. Русини веселі, співучі, мягкосердні та горячекровні. Москалі понурі, мало співучі, у поведеню і звичаях грубі та повільні. Русини з природи мають велике почуте краси: до співу, вишивок, убору, рисунків і т. д., а у Москалів почуття краси майже неслідно. Все у них просте, грубе, неотесане, півдике. Русини люблять дуже чистоту, охайність — коло себе і коло хати; Москалі неохайні коло себе і хати їх наче кучі. У Русинів жите родинне дуже людяне: жінчина рівна мущині і має поважане у людей, а діти можуть мати також свою волю чи при виборі занятя, чи при женячці, чи в відношеню до родичів. У Москалів инакше: жінка се рабиня мущини, а таксамо діти сліпо підлягають необмеженій самоволи батька. У Русинів сильне почуття свого „я” у кожної одиниці; кождий Русин стремить до посіданя власного ґрунту. Инакше у Москалів: почуття особистого „я” у Москалів забите, приголомшене. Через се у них по нинішний день селянин не має власного ґрунту, лише весь ґрунт належить до т. зв. „общіни” (громади), яка що кілька літ робить „передел” (т. є. „переділ”) орної землі між родини, що належать до общі-

ни. Рільна господарка у Русинів стоїть високо, у Москалів дуже низько. Звичаї у Русинів делікатні, людяні — у Москалів грубі. Загалом Русин звик до волі, людяности, пошанованя чужої думки і волі — Москаль противно. Одним словом: цілком инша культура у Русинів — європейська, а инша у Москалів — азійська.

Московщина і Русь-Україна се два инші світи, бо Русь-Україна стояла раз-враз у близьких і постійних зносинах з культурними краями полудневої і західної Європи (Візантією, Грецією, Німеччиною, Чехією і т. д.). Натомість далека Московщина, за непроходимими борами і багнами та за сотками миль, цілком не стикала ся з західною Європою, а стикала ся лише з азійськими пришелцями, казаньськими Татарами, і від тих Азіятів переймили азійську культуру (а валстиво азійську некультурність). Через сотки літ Русь-Україна підлягала цілком иншим природним впливам ніж Московщина. Ось через се давні, полуднево-руські (українсько-руські) племена зложили ся в цілком відмінне, національне тіло, ніж північно-руське (московське) населенє — таксамо, як цілком инакше дерево виросте на ґрунті північнім, пісковім і неуправленім ніякою культурною наукою, а цілком знов инакше на ґрунті полудневім, урожайнім і управленім культурними руками.

Зрештою і мова тих полудневих племен з яких зложила ся українсько-руська народність, з найдавнійших часів відмінна від мови тих північних племен, що були предками Москалів.

Найдавнійша київська літопись (т. зв. „Несторова Літопись”) пише, що поселені на півночі племена Радимичів і Вятичів (т. є. предки Москалів) походять „отъ Ляховъ”, значить — з такого самого коріня, як Ляхи. Се до нинішнього дня слідно на мові Москалів. У Москалів тьма-тьменна слів і форм (словних видів), які є в ляцькій мові, от-як слова: изба (izba), огромный (ogromny); хохоль (chochoł) і т. д. Крім того і вимова московська зближена дуже до ляцької. На примір: „ѣдь на лѣво” (читай: єдь на лево — jedź na lewo), „въ лѣсѣ” (читай „в лесе” — w lesie) і т. д., а кожде „в” на кінци слова читає ся як „ф” (так само, як кожде польське „w” на кінци слова), кожде „г” читає ся як наше „г” (в польськім „g”), вкінци „и” читає ся як наше „і” а „ы” як наше „и”, — що відповідає цілком польським звукам: „і” і „у” (на примір: „ходилъ”, читай: „хаділ” — chodził; „зима”, читай „з і м а”; „высокій”, читай „високій” — wysoki і т. д.). Вкінци московська мова аж кишить від слів татарських і фінських — тоді, коли в нашій мові слів фінських цілком нема, а татарських дуже мало. Крім того слідно на нашій мові (у словах) впливи грецькі, турецькі, кавказькі, полуднево-славянські, західно-славянські, румунські, мадярські і горішно-німецькі. Тих впливів нема натомість цілком у Москалів, бо Москалі не стикали ся з тими європейськими народами — лише стикали ся з Фінами і Татарами. Ось-так через сусідські, культурно-язикові зносини і впливи здавендавна иншим шляхом творила ся і розвивала

ся наша, українсько-руська мова, а цілком иншим мова московсько-русска.

Вкінци цілком инший був здавен-давна і політичний устрій і соціяльний (клясовий) лад у Московщині, а инший на нашій Русі-Україні. За давних, княжих часів на Русі-Україні велике значіне мала воля народа — народне віче. Народне віче скидало не раз князів у Київі. Могучий Данило з трудом лише держав у послуху непокірні народні маси, привичні до свободи. По приході Татарів і по завойованю нашої Русі Польщею, стремліне до волі ще більше зросло у нас. Татарський погром знищив руські княжі і боярські (панські) роди на великих просторах Поділя і України, т. є. тих наших земель, що лежали близше до чорноморського степу. Через татарські набіги довгі часи не сміли там оселяти ся пани руські, ні польські. Натомість оселяли ся там відважні та свободолюбні наші селяне, що утворили осібний свободолюбний стан — козацтво. Отсе наше козацтво, зложене з утікачів-емігрантів із цілої нашої Русі-України від Дніпра аж по Сян і Буг, мало величезний, революційний вплив на весь наш нарід. Наше українське козацтво мало наскрізь демократичний, републиканський устрій. Всі власти походили з народного вибору і про все рішала народна, козацька рада. На Запорожській Січи панувала повна рівність політична, маєткова і станова. До сего ідеалу стремів весь наш нарід, бунтуючи ся раз-враз против Польщі і против панів — не лише польських, але і своїх. А навіть у тяжкім польськім ярмі

все таки була в деяких напрямках велика свобода: можна було закладати руські, чи які інші школи, бурси, друкарні і т. п., де лише хто хотів, можна було писати і друкувати всякі книжки, навіть против Поляків, против латинської віри, против панів і ксьондзів і т. д.; чоловіка з роду шляхотського (чи він Лях чи Русин) міг судити лише шляхотський, виборний суд, міщанина лише міщанський, виборний суд, а козака лише козацький, виборний суд (хлопів-підданих судили їх пани-дідичі); шляхтич-Русин мав такі самі права, політичні, конституційні права як шляхтич-Поляк, міг збирати ся на „сеймики”, їхати на сойм, вибирати короля, ухвалювати на соймі закони, кричати „не позвалям” і т. д. В Польщі була конституція — хоч шляхотсько-панська, але все таки конституція. Як в низших верствах нашого народу Запорожська Січ і козацький лад — так знов у висших верствах нашого народу шляхотські вольности виробляли любов до особистої і політичної свободи. Загалом вся наша, українсько-руська історія так складала ся, що у нашого народу виробляла ся любов свободи, демократизм і републиканський, народоправний дух.

Інакше цілком у Московщині. Від коли про московські землі згадує історія (перша згадує про них київська т. зв. „Несторова Літопись”), від тоді там панували темнота і неволя. „Руські” князі з Київа завоювавши північно-славянські та сусідні їм, фінські племена, правили ними самовладно, не питаючи їх о народну во-

лю. Темні племена корили ся їм. Коли потім Московщина підпала під зверхність казансько-татарських ханів (царів), дух рабства і неволі ще глибше вкорінив ся у населене Московщини. Півдикі та жорстокі Татари принесли з собою із середної Азії свої жорстокі обичаї і свій самовладний устрій, а московські князі скоро перейняла від татарських ханів їх жостоку самоволю супротив підданого народу — бо князям се було на руку. Непошановане чужої думки і волі, нехтоване жінок, самоволя батька над дітьми, уживане нагая на людей, та непошановане людського життя і майна московськими князями — все те за приміром Татарів глибоко вкорінило ся у Москалів. Нарід переймив ся духом рабства, сліпо та без протесту зносячи боярську (панську) і княжу самоволю. Москалі спокійно зносили нагаї, спокійно зносили, як виривано людям язика, виколювано очи, по рабськи клонили ся найдикшим звірям на царськїм престолі. „Цар-батюшка” став для них неначе Богом на землі, якого самоволи треба сліпо корити ся. Наскрізь азійський деспотизм (цілком самовільне пановане монарха, що не знає ніякої законної межі) панував у Московщині сотки років. А разом з неволею політичною панувала неволя духа і неволя думки, релігії, друку, школи. Вірити мусіли люде під карою смерти лише в то, що позволив цар чи там московський патріярх, іменований царем. Друкаренє ні шкіл не вільно було закладати, а навіть ніхто їх не знав. Книжок не вільно було видавати. Істну-

ючого ладу не вільно було критикувати. За все були страшні кари — муки, льохи і смерть.

Ось такий нечуваний в Європі гніт тяжив не лише на простім народі, але і на панах-боярах, і на міщанах, і на духовенстві. Ні оден промінчик просвіти та свобідної думки не продирав ся до жадного стану в Московщині. Над усім свистів царський кнут — „спиптр”, перейнятий від татарських ханів. Понура неволя і темнота залягали весь край, а в найбільшій неволи стогнали „крепостніє люді” (панщизняні люде), закріпощені у таку страшну „барщину”, якої не було і в Польщі. Польське панщизняне право знало продажу панських людей, т. зв. хлопів, але лише цілими родинами і лише разом з ґрунтом. Се було огидне, що людей продавано, але бодай не розлучувано родин і не відривано людей від землі. Так впрочім було в цілій Європі, доки була панщина в яким краю. Але в Московщині було цілком по азійськи, по варварськи. „Крепостніх людей” можна було продавати цілком так, наче худобу, розлучати родичів від дїтий, чоловіка від жінки, і продаючи людей без ґрунту, наче який товар. В Польщі і в цілій Європі була „панщина” — в Московщині була справдішна азійська неволя, а хлопи були невільниками у панів-бояр і враз з боярами невільниками у царя. Живучи сотки лїт у такій неволи, Московщина пересякла цілком азійським духом, тоді, коли Русь-Україна жила однаковим, культурним і політичним житєм з прочими

краями західної Європи. Московщина належала сотки літ до азійсько-могольського духового світа, Русь-Україна до західно-європейського, культурного. Північно-східна границя Руси-України була рівночасно границею тодішньої європейської культури. За нею на північний схід зачинала ся вже Азія: у московським невільницьким ладі, грубих звичаях, крайній темноті, навіть в уборі, будівництві, прикрасах, товариських обичаях і т. д.

Загалом, з якого-небудь боку незачепити, серед цілком инакших условин складала ся народність московсько-руська, а серед інших українсько-руська. **Через се ніяк неможливим було, аби з давних ріжнородних племен зложив ся лише оден нарід.** І положене краю, і велика просторонь, і тяжка комунікація, і сусідні культурні впливи, і ріжні історичні шляхи, якими пішла доля ріжних частий давної, княжої Руси, і вкінци ріжна мова — **все то перло до утворення не одної народности руської, але двох (чи властиво трех, бо все сказане в горі відносило ся і до Білорусів, в яких знов инша земля, инший характер, инше жите, инша мова, инші сусідські зносини, инша історична доля і т. д.).**

Всі три, окремі „руські” народности: московсько-руська, українсько-руська і білоруська (таксамо, як всі инші народи на світі) були **витвором двох чинників: історії і природи.** Природа дала їм цілком инші землі, инший клімат, инший спосіб прожитку та инше населене, а відмінна історія (т. є. відмінні зносини з сусідами — воєнні або культурні та зага-

лом відмінна минувшина) виліпила поволи з того ріжнородного, природного матеріялу цілком ріжнородні три народности, що собі цілком чужі — хоч задержали, кожда про себе, давне, дідичне, династично-княже імя „Русь”.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНІСТЬ В 17. СТОЛІТЮ.

Як сказано, витворили ся три окремі „руські” народи дуже поволи, протягом століть. В 17-ім століттю, в часах Богдана Хмельницького, творене їх було докінчене. Русь-Україна вже була дозрілим національним тілом — яке по духови, по мові, по культурі, та по політичних ідеалах і цілях цілком було окреме від Москалів і Білорусів, а зате серед себе, у нутрі своїм було одного духа, одної мови, одної культури та однакових, спільних, політичних ідеалів. Се виявило ся найліпше на національно-політичних плянах великого нашого вождя, Богдана Хмельницького, якого всі заходи ішли до того, **щоби всю тодішну Русь-Україну, від Сяну на заході аж по Донець на сході, і від білоруських багон на півночи аж до чорноморських степів на полудни, злучити в одну, независиму, українсько-руську державу.** Богдан Хмельницький говорив се цілком ясно польським послам, кажучи їм: „Вибю я всю нашу Русь від ляцького ярма. Зажену вас, Ляхів, за Вислу і скажу вам: Сидіть тихо, Ляхи, у вашій Польщі а нам наша Україна нехай зістанеть ся. Не хочу я вашої Польщі, досить мені буде мого русь-

кого князівства". Таксамо переяславський договір з р. 1654., заключений між Україною а московським царем, мав на цілі забезпечити політично-державну незалежність українського козацького гетьманства та допомогти до злуки всієї Руси-України в одну велику, незалежну державу. Хмельницький вимовив собі в тім договорі, що Україна, признаючи вправді царську зверхність, **заховує однак повну, державну автономію** (самоуправу) — власні уряди, власні закони, власне військо, власну фану, власний скарб, вибраного народом гетьмана і т. д. Крім того вимовив собі Хмельницький, що цар має йому допомогти до визволення і решти Руси-України (Галичини, Волині і Поділля і т. д.) від Польщі та до злуки сих частин нашої землі з українською, гетьманською державою. Вправді Московщина не додержала всіх тих умов, ще й до спілки з Польщею знищила по смерті Хмельницького українсько-козацьку автономічну державу. Однак раз на все остане се нестертим, історичним фактом (подією), що **наш нарід**, в особі свого вождя Хмельницького і своїх старшин, **вже в половині 17-го століття** стремів збудувати свою, незалежну, самостійну національну (народну) державу — значить: вже в половині 17-го століття наш, українсько-руський нарід був свідомий свого окремого, національного „я", був свідомий того, що він становить одноцільно політичне тіло, окреме від всіх сусідів: Ляхів, Татарів, Румунів, Мадярів, Білорусів і Москалів.

Але не лише в народній політиці — також

і на культурнім та язиковім поли виявляла ся цілком різко вже за часів Хмельницького зрі-ність нашого, національного тіла. Ми, Русини, маємо в часах Хмельницького велику літературу (письменну і народну, устну), маємо численних писателів і учених, маємо учені твори, театральні драми, великі козацькі думи, маємо в Київі свою академію, а в інших містах численні церковно-культурні товариства (брацтва) маємо численну образовану інтелігентну і демократичну (вибирану) церковну організацію, маємо вкінци вже цілком вироблену, від Сяну аж по Донець однакову, прегарну, народну мову, якою говоримо (з дуже малими змінами) і до нинішнього дня.

МОСКОВСЬКА НАРОДНІСТЬ В 17. СТОЛІТЮ.

В тих часах і Московщина творить уже національно цілком окреме тіло. Політично з'організована вона в деспотично-азійську монархію — царство московське, яке цілком инакше відносить ся до західних сусідів (Русинів, Литовців, Білорусів, Поляків, Німців, Шведів), а инакше знов до східних дрібних племен, т. є. до могольско-фінських народів північно-східного і східного краю Європи та сусідного Сибіру. Супротив західних, культурних, європейських народів Московщина є ворожа, неприступна і замкнена сама в собі, неначе відгороджена „китайським муром”. Уникає з ними зносин торговельних, культурних чи релігійних

неначе боїть ся, аби європейський дух не увійшов в московську темряву. За те пре ся Московщина всею силою на північ і на схід, де півдикі, дрібні, жовтоскірі племена не мали сили оперти ся ні о московських „ратнікоф” (воєвників), ні безсовістности московських „купцоф”, і влізливості московських емігрантів, ні здирству московських податкових „зборщікоф”. — Що до культури то Московщина — як се було уже сказане — творила окремий світ. Культура єї стояла дуже низько, пересякла азійством; письменства майже не було, шкіл не було, навіть царі ледви вміли читати. Українсько-руське письменство не доходило там, одно через відмінну мову — друге через брак зносин Московщини з Русію-Україною, що навіть лежало в інтересі царської власти. Народна література (пісні, то-що) була там цілком инакша, мова народна виробила ся на всім просторі Московщини під могольськими впливами в одну, московську мову, цілком окрему від українсько-руської. Нашу Русь-Україну вважають Москалі за чужу цілком країну. Коли Хмельницький шукає у царя помочи против католицької Польщі, покликуючи ся на спільну, православну віру — „православний” цар зразу не хотів прийняти України під свою „протекцію”, порозуміваючи ся потайки з католицькою Польщею, а вкінци, приймивши Україну під свою „протекцію”, зраджує Хмельницького, бо заключає з Польщею мир, замість помагати Хмельницькому у визволеню православної Руси. По смерти-ж Хмельницького Мос-

калі враз з Ляхами роздирають Україну на двоє — загалом поводять ся з Русию-Україною як з цілком чужим краєм. Таксамо, як в чужім краю, поводять ся Москалі на Білій Русі, коли під натиском Хмельницького зачали (про око!) війну з Польщею. Білорусів Москалі мордують і рабують; білоруські, цвітучі міста, заселені православними Білорусами, Москалі нищать до тла.

Вкінці і Білоруси за часів Хмельницького творять вже осібну націю. До українсько-руського повстання вони майже цілком не прилучили ся. Хмельницький знов не обіймає їх своїми плянами, не журить ся про них. Вони стоять на боці. Лише Москалі руйнують їх край, доводячи тим Білорусь до культурного занепаду і до національної смерти. А культура і письменство Білорусів стояли до сего часу високо. Вони мали своїх писателів, свої школи і друкарні, свою розвинену, білоруську, літературну мову та багату свою письменність.

ЧИ КІЛЬКА НАРОДІВ МОЖЕ НОСИТИ ОДНУ НАЗВУ?

Ось-так повстане Хмельницького застало в східній Європі вже три дозрілі, вироблені, окремі „руські” народи. Московські царі зуть ся „руськими”, або й „московськими” царями, уважаючи нашу, властиву Русь за чужу країну; Хмельницький зве наш край „Русию”, уважаючи знов Московщину чужим, лише у правосла-

вній вірі і спорідненим краєм: Білоруси знов звать свою народність „руською”, вважаючи чужими і Москалів і нас, Русинів. Під одною назвою істнували рівночасно аж три окремі, чужі собі народи — так, як під одним прізвиськом істнують не раз різні, але цілком чужі собі родини або села. Зрештою подібно було і в інших, європейських народів, що не раз кілька цілком різних народів або країв носило ту саму назву. От приміром латинську назву „Franci” носили і носять до нині аж два народи: романський нарід **Французи** і німецьке племя **Франки** (від тих німецьких Франків і пішла назва „ранція” та „Французи”, бо французьку державу заклали князі-завоевники з німецького племені Франків; зразу та держава звала ся „франконською” і обіймала — в часах Володимира Великого — нинішню Францію і Німеччину, а потім одна часть її виділила ся в осібну державу „фанцузьку”, де й утворив ся поволи нарід „Французів”). Або знов назву „Normandia” носили аж два краї: Норвегія у північній Європі, заселена „Норманами”, народом трохи зближеним до Німців, і друга, менша Нормандія, що становить нині часть Франції, а котрої імя пішло від того, що її на якийсь час були завоювали морські прибуди-князі з властивої Нормандії (Норвегії).

Подібно з назвою „Британія” або „Бретонія”. Здавен-давна звала ся так теперішня Англія (і ще нині урядове імя англійського королівства є „Велика Британія”). Коли-ж часть Британів, давних жителів сеї Британії, утікаю-

чи перед Англіями, перенесли ся до північно-західного кута нинішної Франції, то ся часть Франції назвала ся собі „Бретонією”. — Таксамо з назвою „Пруси”. Нині називає ся „Прусамі” або Прусаками” одна часть німецького народу, іменно та, що живе у північно-східній части німецької держави. Однак ся назва цілком не німецького походження, бо кількатороків взад „Прусамі” або Прусаками” звало ся численне литовське племя, що жило над берегами Балтійського моря, там де ріка Висла впадає до моря. Тих литовських Прусаків-поган стали воювати з полудневого заходу німецькі рицарі-монахи, що звали ся хрестоносці. Одну часть тих Прусаків Німці вигубили, другу часть навернули мечем і огнем на Христову віру, закріпостили у тяжку панщину та поволи цілком їх знімчили, мішаючи їх з німецькими кольоністами. Тому 300 років загибла до решти стара, литовсько-пруська мова у давнім краю Прусаків, а натомість Прусамі стали зватися тамошні Німці, в яких вправді пливе часть давньої, литовсько-пруської крови, котрі однак говорять уже лише по німецьки та є завзятими Німцями. — Навіть між західними Славянами ще нині є аж дві пари народів, що мають однакові назви, хоч живуть далеко від себе. Є се „Серби”, одні наддунайські або балканські, а другі лужицькі (в Німеччині, на захід від Поляків, а на північ від Чехів) — та „Словени”, одні надморські, в полудневій Австрії, а другі під Карпатами, в Угорщині (одні і другі зуть ся по свому однаково „Slovenci”, а по нашому

перші „Словінці”, а другі „Словаки”). А тому кількасот років були ще два племена „Словен”: одні на Балкані, в Македонії, а другі у північній Європі, довкола Новгороду Великого. — Та на що далеко шукати! От латинська назва нашого краю „Galicia” означає ще два інші, далекі краї: крім нашої „Galici-ї! є ще друга „Galicia” в Іспанії, а трета „Galicia” або „Galacia” була в Малій Азії. Всі-ж ті три назви пішли від племені „Galli-в”, яке колись або жило або панувало в тих трьох, далеких від себе краях. — Вкінці і наша латинсько-німецька назва „Rutheni”, означала крім того ще одно, цілком далеке і чуже нам плем’я галійське „Rutheni”, що жило за часів Христа в південній Франції. З того загалом виходить, **що назва народу се річ змінлива, отже і другорядна. Не назва становить про окремішність народу, лише само переконанє народу.** Коли нарід вважає себе окремішним народом та коли він розуміє свої окремішні інтереси, має свою окрему мову, літературу і історію — то сей нарід є осібною нацією, хочби мав таку саму назву, як другий нарід.

ПЕРЕХІД ПОЛІТИЧНОЇ СИЛИ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ ВІД ПОЛЬЩІ ДО РОСІЇ.

Як колись прихід Моголів до Європи, так в 400 років опісля повстане Хмельницького dokonало великого перевороту політичного у східній Європі і пхнуло розвій народів східної

Європи знов на цілком нові шляхи. Велика революція національна, релігійна і соціяльна (іменно: козацько-хлопецька), якої вождом був Богдан Хмельницький і яка була страшним потрясенєм, від якого Польща захитала ся так сильно, що стала від сеї хвилі котити ся до гробу. Натомість головною силою у східній Європі, на місце Польщі, стає царство московське. Через повстанє Хмельницького сила Московщини зросла двояко: раз через те, що під руку московського царя пристало хоробре і численне військо українське-козацьке, а по друге через те, що ослабленє Польщі пішло на руку Москві. І сила Московщини росте разом з тим, як слабне сила Польщі, в котрій робив ся чимраз більший нелад. В додатку з початком 18-го столітя (за царя Петра Великого) переступив у царстві московськім великий перелім. Перевела ся там велика реформа армії, податкової системи і т. п. на той сам лад, що був тоді в сильних, західно-європейських, абсолютних (але культурних!) монархіях (як в Прусах, Франції, Австрії, Саксонії і т. д.) Через сі реформи Московщина зискала вже рішучу перевагу над Польщею та скоро злучила в руках царя всю східну Європу. Се стало ся тим легше, що ані в Польщі, де управа держави спочивала в руках многочисленної шляхти, ані в козацько-українській Гетьманщині, де знов краєм правила многочисленна козацька кляса, не легко було переконати о потребі реформ широкі маси шляхти або козацтва. Аби шляхотський сойм в Польщі чи козацька рада на

Україні згодили ся на заведене рекрутчини і постійного війська, на підвишене податків, на установлене сильних властей, зависимих просто від короля або від гетьмана (а не вибираних), на се треба-би було кількох десятиліт переко-нування та агітації. Тимчасом в Московщині ста-ло ся се протягом кількох літ мимо невдово-лення народу, на оден розказ царя Петра I-го. Деспотично-самовладний лад московський, хоч як тяжкий для московського народу, допоміг однак Московському царству до сего, що во-но протягом одного десятилітя стало найбіль-шою воєнною силою східної Європи, а дальше здавило автономію України, відбило від Шве-ції береги балтійського моря, завоювало (при помочи України) кримсько-татарське ханство і береги Чорного Моря, вкінци (разом з Пруса-ми і з Австрією) розібрало Польщу. Все те ста-ло ся протягом нецілого 18-го столітя. Царство московське, яке в часах Богдана Хмельницько-го обіймало лише саму властиву Московщину та фінсько-татарські землі на схід і північ від властивої Московщини — в 150 років по пе-реяславським договорі називало ся уже „**цар-ством російським**” та обіймало цілу східну Європу: в середині Московщину, на півночи фінські землі, на сході татарські землі, на за-ході прибережні краї над балтійським морем (Фінляндію, Інфлянти, Курляндію і Лівонію), на полудневім заході Білорусь, Литву і перева-жну часть властивої Польщі (з Варшавою), на полудне майже всю Русь-Україну, (лише без Галичини і Буковини), дальше Крим та Кавказ

а крім того величезні простори дикого Сибіру в північній Азії.

ЧОМУ УКРАЇНА НЕ ЗДОБУЛА САМОСТІЙНОСТІ?

Ось-такий переворот наступив, як сказано, наслідком великого але — на жаль — **недокінченого та остаточно невдачного** повстання Руси-України против Польщі. Національне повстанє Руси-України під проводом Хмельницького **не увінчало ся користним для нашого народу кінцем**. Близько міліон душ найшло смерть в тих наших борбах о свободу і независимість, ріки крови сполокали весь наш край, тисячі могил засіяли всю нашу країну, тисячі сіл і міст лягли в попелищах і руїні, цілі провінції обезлюдніли, добробут і культура занепали у безнастанній, воєнній метушни. Наш нарід десятки літ точив свою кров цілими ріками, руйнував себе економічно, занепадав культурно, борючися за свою независимість, — все те пішло на марно. Не вина в тім великого „батька” Богдана Хмельницького, ані не вина його наступників: Виговського, Юрія Хмельницького, Дорошенка, Мазепи, Гордієнка і т. д. Вони, ті великі патріоти, бажали як-найкраще для нашої Вітчизни, але не їх сила була плисти против тих нещасливих обставин, що складали ся (против їх волі) на невдачу нашої борби о свободу. Всі вони бороли ся понад сили і вкінці падали, зломані нещасливим складом обставин.

Богдан Хмельницький, а таксамо вичислені щой-но його заступники, мали на цілі визволити всі наші землі від чужої кормиги та злучити їх в сильну, независиму, цвітучу і щасливу, українсько-руську державу-республіку. Ще найбільше сили мав до того Богдан Хмельницький, та його силу підкосили дві некористні обставини: По перше всі сусідні держави (Польща, Московщина, Крим, Румунія і Туреччина) були противні утвореню сильної і одноцільної, українсько-руської держави та клювали єї зі всіх боків. А по друге, так серед самого нашого народу не було ще на стільки політичного розуму і солідарности, аби доконати так важного і великого діла. Нарід наш поділив ся відразу на дві ворожі собі кляси: „кармазинів”-старшину і поспільство-чернь, з яких кожда пильнувала своїх клясових інтересів, борючи ся між собою і шукаючи в тій клясовій борбі одна против другої підмоги у Москви, а жертвуючи в заміну за сю підмогу дуже часто автономічні права цілого краю на користь Москви. Нарід наш був в силі підкосити Польщу, але не стало вже в него ні воєнної сили ні політичного розуму, аби довершити революційного діла і забезпечити трівке жите своїй молодій, ще неугрунтованій державі. Недаром співає про сї часи наш геній-поет, Тарас Шевченко:

„Хвалите ся, що ми Польщу
Колись завалили!

— Правда ваша! Польща впала,
Тай нас роздавила”.

Ось-так доля України загибала неначе в блуднім колесі, в яким переплітала ся борба України за державну незалежність з борбою двох українських клас поміж собою. Сила молодого українського гетьманства розточувала ся, автономічні права загибали, внутрішня ворожнеча клас — підсичувана хитро Москвою, яка підпомагала на переміну то старшину, то поспільство, — зростала і вводила заколот та ослаблене в молоду, слабо з'організовану, українську державу. Борючи ся сама тяжко о кожний рік свого автономічного життя, козацька Україна тим більше не мала вже сил на виволене решти наших земель (Поділя, Галичини, Волині і др.) та на злученє їх з собою. Тимчасом сусіди клювали з усіх боків українське гетьманство. Москалі, Польща, Татаре, Турки, руйнували його, торгували ся о него, роздирали його на шматки між собою. Великий рух, викликаний Богданом Хмельницьким, пішов на марне, наче та ріка, що загибає у піску пустині або гине у мокляках. Надмірне число ворогів-сусідів та брак єдності у нутрі підкосили сей рух уже в перших роках, ще за Богдана Хмельницького, а звели його ні-нащо по смерти великого вождя. Вийшло на те, що Польща, ударена тяжко, під'упала — Україна-Русь мимо великих з'усиль не вибила ся на волю, лише виточила свою кров, а скористала з усього Московщина, скасувавши протягом 150 років автономію ослабленої України та розібравши опісля підупавшу Польщу. Повстанє Хмельницького доконало тим способом того,

що Московщина стала головною силою східної Європи. Не так стало ся, як ждало ся. Замість себе, ми видвигнули собі нового, ще тяжшого і сильнішого ворога — Московщину. Ось в тім лежав сумний кінець козацьких повстань. Ось-тут лежить ключ до зрозуміння нашого тяжкого походження у послідні часи, по нинішню днину.

ІМЯ „РУСЬ” ЗАГИБАЄ ТА РОБИТЬ МІСЦЕ НАЗВАМ: „РОСІЯ” І „УКРАЇНА.”

Видвигаючи ся на головну силу східної Європи, московське царство — як уже сказано — зачинає звати ся „Росією” або „російським царством”. Се імя зачинає ся від царя Петра 1-го (Великого), а укріпляє ся за цариці Катерини II., що продовжала політику Петра Великого. Петро I. і Катерина II. звуть московський нарід „россійським” народом, або просто „руським; народом, а себе „россійськими”, або прямо „руськими” царями.

Натомість забороняють вони вживати назви „московський”, „московське царство”, „московський народ”, „Московщина”. Рівночасно з тим, як на означенє своєї московської держави, царі впроваджують урядово назву „Росія;”, або „русьское государство”. „(государ” : монарх, цар) — зачинає набрати чим раз більше національно-політичного значіння „Україна”, яко означенє **нашої** землі і народности. Натомість і по Московщині і на Русі-Україні майже

загибає старосвіцька назва „Русь”.

Звідкиж взяли ся ті нові слова: „Россія” і „Україна”, чому вони увійшли в уживанє на означенє двох ріжних земель на місце давного слова „Русь”, або „руська” земля — та чому давне слово „Русь” протягом 18-го і 19-го віку стало загибати? Про се тепер коротко скажемо.

ЗВІДКИ ВЗЯЛО СЯ СЛОВО „РОССИЯ”.

Перше вияснимо, звідки взяло ся слово „Россія”. Отже треба знати, що се слово є грецьке, а значило воно давними часами тесаме, що „Русь”. Давні Греки Візантійці (з Царгороду), від яких Володимир Великий приймив Христову віру, писали назву „Русь” по свому „Россія”. Коли в Київі славний митрополит-патріот заложив около р. 1600 т. зв. Могилянську Академію, в якій головно учено старо-грецької мови, (було се мало-що перед повстанєм Хмельницького), тоді деякі наші київські духовні вчені переймили і собі з старогрецької мови слово „Россія”- замість „Русь”. Їм здавало ся, що се більше по вченому. Як-же цар Петро Великий став заводити ріжні реформи в Московщині, то він покликав сотки наших учених людей з київської, Могилянської Академії на єпископів, професорів і т. п. до Московщини. Разом з ними перейшло до Московщини і слово „Россія”.

Цар Петро був не лише енергічний рефор

матор, не лише немилосерний деспот-гнобитель, але і дуже хитрий політик. Він хопив ся того нового слова, аби під його покришкою зеднати в одну національну цілість Московщину і Русь-Україну. Слова „Русь” до тої ціли він тому не вживав, бо в Московщині слово Русь серед простого народу не вживало ся, а натомість на Русі-Україні (а так само в сусідних краях і в цілій Європі) слово „Русь” означало тоді лише нашу властиву Русь-Україну. В цілій Європі знали, що „Русь”, се край над Сяном, Бугом, Дністром і Дніпром, а за те Московщину називано тоді в Європі не инакше як „Московщиною” (по латинськи: *Moscovitia* по німецьки: *Moscowitien* і т.. д.) Як би Петро Великий був прийняв назву „Русь” як назву своєї московської держави, то через се настало би було баламуцтво, непожадане для його політичних замірів, бо люди могли би були собі думати, що Московщина, се часть нашої, властивої Русі. Тимчасом Петро I. бажав собі зеднати Русь-Україну з Московщиною в одно тіло, але так, щоби ясно було, неначе Московщина є осередком, а наша Русь-Україна лише наче прищіпкою до сего головного московського пня. Ось-тому хопив ся він того слова „Россія”, уживаного в тих часах деякими нашими церковними писателями (а не вживаного ні серед народу нашого, ні серед народу московського) та назвав тим словом цілу свою московську державу, в якої склад входила вже і Україна з лівого боку Дніпра. Плян його був ясний — аби під новою назвою злучити хитро в одно тіло Московщину і

властиву Русь-Україну. Той сам плян переводила опісля також цариця Катерина II., що панувала в 50 років по Петрі I. Вона навіть виразно наказала своїм московським урядникам, висланим на Україну переробити нас на одно з Москалями. В тій цілі іменувала вона своїми урядниками на Україні самих заїлих Москалів, наказувала, аби Москалі женилися на Україні і мішалися з Русинами-Українцями, та осібним указом наказала, щоб у всіх школах на Україні замість нашої, українсько-руської мови завести мову московську, а нашу мову остро заборонила.

ХТО ВПРОВАДИВ СЛОВА „ВЕЛИКОРОССІЯ” І „МАЛОССІЯ”?

Разом з штучним заведенем слова „Россія”, цар Петро I. і цариця Катерина II. завели ще два нові слова: „Великороссія” і „Малороссія”. Впливало се з їхнього хитрого пляну, аби так виходило, буцім то є одна велика і „неделімая” (неподільна) „Россія”, яка ніби то складає ся з двох частин: головної, що називає ся „Велікороссія”, і меншої, підрядної, яка зове ся „Малороссія”.

Петро I. і Катерина II. виразно наказували, аби замість слова Україна вживати лише слово „Малоросія”, а слово „Україна” забороняли. Замір сих московських правителів був очевидний: вони хотіли на силу вмовити в наш нарід та представити хитро перед цілим світом, будьто наш нарід цілком не є окремим

народом від Москалів, але є тільки підрядною „малою” частиною великої „Росії”, в якій головний і властивий осередок є „Великоросія” се є Московщина.

Петро I. і Катерина II. то були два перші московські правителі, що свідомо і з обдуманим пляном зачали політику гноблення і винародовлення України-Руси на річ Москви. Касували, то силою, то підступом, політичну автономію Гетьманщини-України, доки цілком її не знищили, і доки не перемінили України в звичайну, російську „губернію”, правлену так само самовладно, як решта росії; забороняли нашу мову на Україні в школі, церкві, уряді і в друку, а завели там московщину в цілім публичнім життю; вкінці заборонили і назву „Україна”, а силою накидали (і Московщині) і Україні) чудернацькі і штучні назви: „Россія”, „Великороссія”, та „Малороссія”. Сі штучні та хитро придумані назви мали послужити до того, щоби і в Русинів-Українців і в цілий світ вмовити, буцім є лише оден нарід „россійський”, і в Московщині і на Україні.

Петро I. і Катерина II. були властивими творцями новітньої „россійської” (властиво-ж московської) держави. Так і через великі внутрішні реформи у державі (в армії, податковості, адміністрації висшій школьництві і т. д.) яких цілю було не добро підданих, лише скріплене царської влади і царської воєнної сили — які і через великі завоювання (України, надбалтійських країв, Білоруси. Литви, Польщі, Криму і т. д.) Петро I. і Катерина II.

переробили давню, старосвіцьку, замкнену в собі, і майже азійську Московщину в нову, на военний спосіб зорганізовану та могуту, східно-європейську державу — „Россію”, що простягла ся від Ледоватого моря на півночи до Чорного Моря, на полудни від Висли, Буга, Збруча і Прута на заході до далеких болот, степів і лісів Сибіру на сході.

Русь-Україна була і є найважнішою частию „Россії” (розуміє ся: крім самої Московщини), бо на „Русь-Україну припадає третина всего населеня Росії. Крім того, маючи найлагіднійший клімат і урожайний чорнозем, Русь-Україна так положена, що як би вона не належала до Росії, тоді Росія була би відопхнута далеко на північний схід і від чорноморських портів і від середущої та західної Європи. Без Руси-України Росія перестала би бути могутою східно-європейською державою, що зискала великий голос в європейській, міждержавній політиці, а замінила би ся знов в давню, закостенілу, відбиту від культурного світа і в європейській політиці не граючу ніякої ролі — Московщину. З Руси-України, і лише з Руси-України, з землі і народу, з її майна і крові, та з її положеня, черпає нове, московське царство — Россія — свою силу і своє значіне в світі.

Отсе зрозуміли добре два такі розумні (хоч тільки для себе!) царі, як Петро I. і Катерина II., тому вони завзяли ся змосковщити наш нарід та тому лишили вони своїм наслідникам царям першу заповідь, яко свій полі-

тичний тестамент: всіма силами і способами держати Україну-Русь в темноті і неволі; переслідувати українсько-руську мову, здержувати розвій української літератури і науки; московщити всіх просвічених людей на Україні-Руси; вмовляти в Русинів-Українців і в цілий світ, що нема окремого народу Русинів-Українців, лише є „Малоросси“, ніби то така „мала“ відміна від „Великороссів“-Москалів; вигубляти назву „Україна“ та старати ся, аби нічого не пригадувало людям окремішности українсько-руського народу.

І наслідники Петра I-го та Катерини II-гої „всеросійські імператори“, виконують твердо сей тестамент, гноблячи що-раз то прозябаюче, національне жите нашого народу в межах російської держави та плекаючи штучно москвофільство серед нашого народу поза межами Росії, аби воно, наче той червак що точить деревину, здержувало наш розвій і поза Росією. На думку „россійских“ царів і їх правительств, українське, національне відроджене се гріб для державної могутости для московського народу. Тому вони вважають наш національний рух, чи в Росії, чи в Австрії, чи в Америці о много більше небезпечним для себе і для Росії-Московщини ніж який небудь инший національний рух (польський, литовський і т. д.), ніж навіть революційний рух серед самих Москалів. За ввезене одного Шевченкового „Кобзаря“ до Росії карали ще кілька років тому назад так само тяжко якби за якнайбільше ворожу ца-

реви агітацію — тоді, коли польська, литовська і інші літератури розвивають ся в Росії свобідно. За прочитанє дітям казки про звірів „Лис Микита“, написаної Іваном Франком, покарано тому кілька літ одного українського учителя прогнанєм зі служби і „засланєм“ за кару в далекі зимні північні сторони — лише тому, що він дав дітям невинну, діточу книжочку в їх рідній українській мові! По тім можна зміркувати, як Росія-Московщина бояла ся найслабшого прояву українсько-руської національної свідомости і як скажемо вона заходила ся держати Україну-Русь живцем в гробі. А назви „Росія“, „Великороссія“ і „Малороссія“ мають послужити на те, щоби чужим людям (та менше свідомим Українцям) замилити очи, будьто ми Українці, частина одного „неделімаво“, російського народу, будьто ми якісь „Малороси“ — а не Українці.

ЗВІДКИ ВЗЯЛА СЯ І ЩО ЗНАЧИТЬ НАЗВА „МАЛА РУСЬ”?

Щож однак значить назва „Мала Русь”? Чи се не то саме, що „Малоросія”? — знов може дехто запитати. І ніби те саме, а властиво не те саме. Московські-царські урядовці та їх газетярські наймити (у нас є ними москвофільські газетярі!) кажуть, що „Мала Русь” а „Малороссія” се одно і те саме, що се лише два ріжні види (руський і гре-

цький) від того самого слова „Русь”. Тому вони і наш нарід звать також „малорусскимъ” народом, кажучи бутьо се те саме, що „малороссійський”. А знова замість слова „россійській” вони навмисне вживають лише слова „русскій”, а замість слова „великороссійській” часто пишуть „великорусській”. Тимчасом по правді все те є хитрим баламуцтвом хоч на перший погляд, коли хто несвідомий добре історії, так виглядає, начеби російські урядовці і наші московські перекинчики мали рацію. В дійсности річ має ся так:

Як то вже попереду було зазначене, назва „Мала Русь” зявила ся небавом по приході Татар до Еврепи (около р. 1300) і означала вона тоді ніщо инше, лише князівство галицьке — менше-більше в межах нинішної галицької Руси. Тодішні князі Галичини звать ся „князями і дідичами Малої Руси”, бо їх держава була справді мала в прирівнаню до сих великих просторів давної Руси, котрі розділялися між Московщину-Татар і білорусько-литовську державу. З цілої давньої властивої Руси остала ще якийсь час независимою руською державою лише мала Галичина і тому її названо тоді „Малою Русию”, Отсе є властиве, історичне значіне назви „Мала Русь”.

Се значіне назви „Мала Русь” тревало однак лише сотку літ. Небавом (коли всі українсько-руські землі прийшли під Польщу) загибло воно, бо під Польщею не було уже ріжниць між Галичиною („Малою Росією”) а рештою українсько-руських земель. Опісля через

цілі сотки літ назва „Мала Русь” цілком не була звісна, а відгребали її властиво аж недавно наші галицькі, москвофільські газетярі, мішаючи її навмисно і хитро з назвою „Малороссия”, придуманою царем Петром I. і царицею Катериною II. Тимчасом — як уже се вияснено — цілком інша земля називала ся колись (около р. 1300) „Малою Русию”, а цілком іншу знов назвали опісля московські царі „Малоросією”. „Мала Русь” се було около р. 1300 імя руського княжества Галичини, а „Малороссия” (з 18-го столітя) се було імя, накинене московськими царями козацькій Україні-Гетьманщині з лівого боку Дніпра, т. є тій часті Руси-України, що найскорше увійшла в склад російського царства. **Є се отже дві цілком ріжні назви**, бо означали вони дві цілком ріжні часті нашої Руси-України, а до того **кожда з тих назв означала лише малу, дуже незначну частину нашої землі**. Доперва московські урядові письмаки з недавного часу (а за ними і наші москвофіли) змішали обі ті назви в одно кажучи, буцім-то давна „Мала Русь” а пізнійша „Малороссия” то все одно, буцім „Мала Русь” або „Малороссия” се **весь край заселений нашим народом**, буцім назва „Малороссия” (а так само „Великороссия”) не видумані аж пізнійше, для політики московськими царями, але буцім вони давні, походячі ще з староруських княжих часів та в кінци буцім „Мала Русь” або „Малоросія” се **часть „єдіной, неделімой Рассії”, прищіпка „Велікароссії”**. Як вияснено однак, все те є брехня і крутарство, бо назви „Мала Русь”

і „Малоросія” нічого не мають спільного між собою, ніколи не означали одної землі і ніколи не означали усього нашого народу в противенстві до Москалів (яко „Великороссів”). Мішаючи обі ті назви і наші московські урядові письмаки (а за ними наші москвофіли!), свідомо одурюють людей, необізнаних добре з історією, аби лише накрутити так як сего вимагає політика московська, буцім є „адін, неделімой, русской народ” та буцім той „адін русской народ” від давен-давна ділить ся на дві галузи: „Малороссів”, та „Великороссів”, з яких друга галузь (Великоросси-Москалі) є ніби-то головна, а „Малоросси” се ніби дрібна прищіпка до „Великороссів”.

ЗВІДКИ ВЗЯЛА СЯ НАЗВА „УКРАЇНА”?

Вияснивши уже значіне слова „Росія” і т. д., перейдемо до назви **Україна**. Звідки взяла ся та назва, що вона означала давнійше, як її значіне з ходом історії зміняло ся, що воно означає нині і чи то правда, що сю назву видумали Ляхи, як се пишуть кацапські газети? — На сї питання відповімо відповідно знов на основі наукових дослідів наших учених істориків.

Отже історична наука виказує, що слово „Україна” мало-що молодше від слова „Русь”. Перший раз приходить се слово в староруській літописи із 12 столітя, а означа

ло воно тоді малу частъ нашої землі, що граничила із чорноморським степом, се значить, граничний, пристеповий пояс давної Руси-України. Іменно в т. зв. галицько волинській літописи, під р. 1187 стоїть записано про смерть князя переяславського Володимира Глібовича таке: „И плакаша ся по немъ вси Переяславцѣ — о немъ Украина много постона” — т. є. „І плакали по нім всі Переяславці — по нім Україна дуже з горя стогнала”. В літописи з 13-го столітя приходить слово „Україна” ще в значіню другого, пограничного пояса старої Руси-України, а іменно того пояса т. зв. Холмщини, що межує від заходу з Польщею. Ось так в тій самій літописи під роком 1213 каже ся: „Данило ѣха съ братомъ и прня Берестий и Угровецъ и Веръвщень и Столпве и комовъ и всю Украину”, т. є: „Данило поїхав з своїм братом і заняв Бересть, Угровець, Верещин, Столпе, Комов і всю Україну”.

Значить: в 12 і 13 столітях під назвою Україна розуміло ся пояс полуднево-руських земель, особливо від чорноморського степу. Полоса краю, називана тоді „Україною”, була однак значно більша від того шматка нашої землі довкола города Київа, що в 9-ім і 10-ім столітю звав ся „Русию”. Значить, коли назва Україна вперве з’явила ся у письмі, то вона обіймала уже значно більший простір землі, ніж зразу назва „Русь”. Виходить далше, що назва „Україна” цілком не видумана Ляхами на означене пограничних земель ягайлонської Польщі, бо тоді, коли назва „Украї-

на” стала на давній Русі уживати ся, у нас ще не було Ляхів ні на лїк, а Польща не творила ще навіть одної держави, лише була роздроблена на кількадесять князівств і не сягала ще навіть по Сян. Вкінци треба знати, що **назва „України”** вийшла з уст самого народа, а не була накинена князями, як назва „Русь”. Доказом на се є велике поширенє сеї назви в народних піснях, про що ще розкажемо.

В тім значіню пограничного, пристепового пояса землі заховала ся назва „Україна” і тоді, коли полуднево-руські землі, знищені Моголами, перейшли зразу під власть Литви (в 14 столїтю), а потім (від р. 1569) під власть Польщі. За литовсько-білоруського панованя (отже ще перед приходом Ляхів на Русь!) на тім пограничнім, пристепнім поясі витворює ся з наших селян у вічній борбі з сусїдами-Татарами осібний воєнний стан, який зачинає називати ся **„українськими козаками”**. Як від р. 1569 всі наші землі перейшли під Польщу, **назви „Україна” і „український”** були серед нашого народу уже дуже звісні і уживані. В тодішних документах, в урядових письмах і в народних піснях постійно на означенє просторого уже краю по обох боках Дніпра, понизше міста Київа, аж далеко в чорноморські степи.

ЯК НАЗВА „УКРАЇНА” РОЯШИРИЛАСЬ ПО НАШІЙ ЗЕМЛІ?

Під властїю Польщі, наслідком утечі на-

роду в чорноморські степи перед польським ярмом, зросло нагло українське козацтво по обох боках Дніпра та, набравши сили, зачало загортати чим раз більше степу від Татар. Через те і назва „Україна” стала скоро розширяти ся на ширші простори землі. Коли-ж українське козацтво, набравши ще більше сили, стало воювати з Польщею, зразу за свої козацькі вольности, а далше за руську, православну віру, за політично-національну волю всіх Русинів та за соціяльне визволене селян із панщини — тоді назва „Україна” стала скоро розширяти ся серед цілого нашого народу, обіймаючи весь той край, що належав до козацтва. За козацького гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного (зараз по р. 1600) назва „Укрїана” обіймала уже цілу ту велику просторонь по обох боках Дніпра, яку нині займають губернії: київська, чернигівська і полтавська та східна часть губернії подільської. Сей славний гетьман, ставши майже независимим від Польщі, підписує ся уже урядовим титулом „гетьман України по обох боках Дніпра”.

Переломовою хвилею для назви „Україна” бало повстанє Богдана Хмельницького. Як звісно, Богдан Хмельницький задумав був визволити від польського ярма всю землю, заселену нашим народом і утворити **цілком осібну, самостійну державу нашого народу**, про що він не раз публично говорив. Отсю нашу народну державу, яку Богдан Хмельницький задумав збудувати, називав він часом „руським князівством”, а частійше „українським гетьманством”,

а всю нашу землю, аж по ріки Сян і Вислу на заході, називав Хмельницький або старим княжим іменем „Русь”, або частійше другим, козацько-народним іменем „Україна”. Ось так — як уже знаєте — говорив він польським послам: „Зажену вас, Ляхи, за Вислу та скажу вам: Сидіть там тихо, Ляхи, в своїй Полщі, а нам наша Україна зостанеться! Не хочу я вашої Польщі, досить мені буде мого руського князівства!” — З тих слів великого нашого гетьмана виходить цілком ясно, що Хмельницький всю нашу землю, аж по саму Вислу на заході (отже разом з Галичиною), називав „Україною”, та що він вважав ту назву „Україна за одно і те саме з назвою „Русь” або „руське князівство”. Впрочім і на своїх універзалах, грамотах та листах до заграничних володарів Богдан Хмельницький підписував ся титулом „Гетьман України”, значить: називав свою державу Україною. Слова „Русь” Хмельницький майже не вживав, раз тому, бо се староруське, боярсько-княже імя мало було звісне серед великих мас простого народа, а по друге тому, бо се слово „Русь” і „руський” (яких вживали також Білоруси, а часом і Москалі на означенє своїх народностей) не означувало цілком ясно та без баламуцтва нашої землі і народности, бо не означувало докладно, про яку іменно „Русь” йде мова: чи про Русь-Україну, чи про Білорусь, чи про Московщину. Зрештою слово „руський” і „Русин” за часів Хмельницького вживає ся у нас головно у значіню віроісповіднім, а іменно каже ся „руська віра”, „руська

церква" і т. д., на означенє православної віри і церкви.

НАЗВА „УКРАЇНА” ЯК ПОЛІТИЧНЕ ОЗНАЧЕНЄ ВСЕЇ НАШОЇ ЗЕМЛІ.

Натомість на політично національне означенє нашого народу і нашої землі за часів Хмельницького вживає ся правильно слова „Україна”. Такого слова вживає сам Хмельницький, вживають тодішні письменні Українці у листах, документах і літописях, вживають мільонові маси народа у своїх історичних піснях. Ні в одній старосвіцькій пісні, які співає наш нарід, не згадує ся слово „Русь”, а в тисячах пісень згадує ся слово „Україна”. А треба знати, що ті пісні походять головно з того часу, як велике українське народне повстанє під проводом Богдана Хмельницького захопило **весь нарід**, з поза Дніпра на сході аж по Сян і Вислу на заході. Тоді то на поклик Хмельницького весь наш нарід хопив за оруже, скинув з себе панщину, та проголосив у себе „козацькі вольности”. Всі наші селяни (також і в Галичині) прозвали себе „козаками” та стали творити „козацькі полки”. Від Сяну аж поза Дніпро **весь наш нарід почув ся нараз одним тілом, одним „українським” козацьким військом запорожським, одною могучою і великою козацько-хлопською „Україною”**. Тому то так часто в наших сільських піснях побіч слова „козак”, згадує ся слово „Україна” яко означенє нашої землі. Се від-

гомін тих славних днів, коли весь наш нарід як оден муж, став під рукою „великого гетьмана України”. Се знак, що разом з великим повстанєм цілого нашого народу, коли на всій нашій землі настав оден дух, сам нарід наш назвав всю свою землю Україною.

Від часів Богдана Хмельницького назва Україна вже не тратить свого національно-політичного значіння — але навпаки стає чимраз частійшою, між тим, як назва „Русь” майже цілком загибає. Ось так по смерті Хмельницького всі його наслідники-гетьмани підписують ся титулом „гетьман України”, або „гетьман війська українського запорожського”. Всі козацькі літописі на означене нашої держави гетьманщини вживають лишє слова „Україна”, а секретар Хмельницького, Зірка, в нагробнім слові, на голошенім над домовиною Хмельницького, називає державу Хмельницького „річпосполитою (республікою) українською”. В віршах і в театральних творах (драмах чи комедіях), які писали ся в тих часах у Київі, на означене нашої землі вживає ся слова Україна, а на означене нашого народу каже ся „українські люди”. Слова „Русь” і „руський” уже майже цілком не стрічає ся; воно так, як би загибло з руською, княжою державою. Лише в Галичині задержали ся ті слова в давнім значіню і в загальнім уживаню, а для чого так стало ся, про се розкажемо ще пізнійше.

ЯК НАЗВА „РУСЬ” ЦІЛКОМ ЗАГИБАЄ, А ЇЇ МІСЦЕ ЗАЙМАЄ ІМ'Я „УКРАЇНА”?

Як вже розказано, від часів Хмельниччини назва „Україна” розширила ся на всю нашу національну територію (землю), набрала загальнонародного, національно-політичного значіння і станула у нашого народу замість слова „Русь”. Як же російські царі, Петро I. і Катерина II., зачали супротив нашого народу хитро обдуману політику, обмосковщення Русинів і як в цілях тої політики ті царі накиннули цілій своїй державі штучне ім'я „Россія”, а українському гетьманьству ще штучнійше і прехитре ім'я „Малороссія”, та як ті царі боронили Москалям вживати слова „московський”, а замість того наказали Москалям вживати лише назви „русский” — тоді назва „Русь” і „русский” в тих частях нашої землі, які підпали під владу московських царів, цілком вже загибла. Натомість на означенє нашого народу і нашої землі в межах російської держави остали лише слова „Україна”, „Українець”, і „український” — так, що від 150 років на означенє нашої народности вживає ся в межах Росії лише слова „Україна” і „Українець” (побіч урядових назв: „Малороссія” і „Малоросс”, яких уживає лише правительство і правительственні газети). А стало ся се з слідуєчих причин:

Коли російські царі наказали своїм Москалям звати ся лише „русскими”, а московську мову лише „русскою” мовою (а в яких цілях се стало ся, то вже було розказане), тоді наш

нарід в межах російського царства, аби відріжнити свою народність від московської, мусів цілком закинути слова „Русь” і „руська” мова (на означене нашої землі і мови), а натомість мусів уживати лише слів „Україна” і „український”. Москалі — прямо кажучи — забрали нам силою слово „руський” і присвоїли собі його на означене московської народности і мови, а то в тій ціли, аби затерти різницю між нашим народом а Москалями. Можливо їм було забрати нам наше старе імя, але неможливо було затерти справді різницю між Українцями а Москалями, неможливо було викоринити різницю мови, раси, звичаїв, письменства, культури, історичної минувшини і національного почуття. Тому ті Українці, що підпали під російську власть для зазначеня своєї окремішности від Москалів залишили до решти (і маловживане уже) імя „Русь” і „руський”, а були приневолені вживати загально уже прийнятого і популярного та уживаного серед нашого народу імени „Україна”. В той спосіб в тій частині нашої землі, що підпала під Росію, назва „Русь” загибла цілком, слово „руський” присвоїли собі цілком Москалі (пишучи його з двома сс) на означене московської народности, а на означене нашого краю і народу остали нашому народови в Росії лише слова „Україна”, „Українець” та „український” (побіч урядових російських назв „Малороссія”, Малоросс”, і мало русский”).

Коли з початком 19-го столітя зачало ся відроджене нашої народности в Росії і коли

на Україні виступили перші українські письменники, що стали писати чисто народною мовою без ніяких примішок церковщини, польщини або московщини, — тоді вже назва нашого народу в Росії цілком була усталена. Ті письменники не вживають іншої назви, як лише назв: „Україна”, і „Українець”. Коли славний автор „Марусі”, Грицько Квітка Основяненко, зачав видавати в Харкові першу газету для українських справ (около р. 1820), то назвав її „Український Вістник”. Таксамо, як зачала свою діяльність велика українська трійця, Шевченко, Кулїш і Костомарів, то вона на означенє нашої землі і народности не вживала інших слів, як лише „Україна” і „Українці”. Рівнож всі пізнійші наші писателі в Росії не вживали і не вживають до нині іншої назви для нашого краю і народу, як лише „Україна”, „Українець” і „український”. Одним словом: від 150 літ наш нарід в Росії не зове всеї своєї землі инакше як лише „Україна”, а себе „Українцями”. Слова „Русь” там вже давно не знають, а слово „русский” значить стілько, що Москаль, „московський”.

„ЧОМУ ЛИШЕ В ГАЛИЧИНІ ЗАХОВАЛАСЬ НАЗВА „РУСЬ”?

Як сказано повисше, лише в одній Галичині заховали ся старосвіцькі назви „Русь”, „Русин” і „руський” на означенє нашої народности і землі. У нас, в Галичині, до нині кажемо

на свою землю „Галицька Русь”, себе називаємо „Русинами”, а свою мову „руською” мовою. Коли ж ми, Галичане кажемо „Русь”, то розуміємо під тим словом ту саму землю, яку наші братя з Росії звать „Україною”, се є всю землю заселену нашим народом, але не розуміємо під тим іменем ані Білоруси, ані Московщини. Значить: імя „Русь” є в Галичині, в австро-угорській частині нашої землі (і лише в межах Австро-Угорщини) рівнозначне з іменем „Україна”. Чомуж лише в Галичині (а також в сусідній, невеличкій Буковині і за Карпатами, серед угорських Руснаків) заховали ся ті старосвіцькі, княжі назви: „Русь”, „Русин”, „Руснак” і „Руський” на означенє нашого народу і нашої землі?

Отже стало ся се з слідуєчих причин: Галичина (а таксамо Буковина і угорська Русь) се найдалше на захід положені частки нашої Руси-України, а до того такі частки, що межують від заходу і від полудня з цілком чужими „неруськими” народами: Ляхами, Словаками, Мадярами і Румунами (Волохами). Від 10-го столітя по Христі ті наші західні землі підпали під власть київсько-руської, княжої держави і наслідком того приймили вони поволи також імя „Русь”. Тим іменем „Русь” і „Русини” звикли їх від давного часу звати західні і полудневі сусіди (Ляхи, Словаки, Мадяре, Румуни), особливож Ляхи. А знов наші галицькі предки стикаючи ся раз-враз з чужими сусідами (особливо з Поляками) тако жпривикли вживати на означенє своєї землі і народности імен

„Русь” і „Русин”. Натомість наші галицькі предки не потребували ніколи уживати якої іншої назви на означенє свого народу і не потребували занехувати імени „Русь”, бо по перше Галичина се край положений з цілої Руси-України найдальше від Московщини, а по друге Галичина (враз із Буковиною і Угорською Русією) се одинока частина нашої землі, що не підпала під владу Росії. Галицькі Українці отже не бували в тім положеню, щоби через слово „Русь” і „руський” виходило яке непорозуміне що до їх народности, бо не стикали ся з Москалями, котрі присвоїли собі назву „русский”, і ніхто не накидав їм слова „Малороссия”, та „малорусский”, як се робили російські царі на Україні. Галицькі Русини здавендавна прямо не знали иншого „руського” народу, ані иншої „руської” мови, крім свого, полуднево-руського народу і крім полуднево-руської мови, бо ніколи не стрічали ся вони з другим, хижим народом, котрий би також звав ся „русским”, ані ніхто ніколи не пробував зробити їх на силу „мало-руською” прищіпкою „веліка рускаво народа” (т. є. Москалів). Коли наші закордонні братя в Росії прямо мусіли занехати імя „Русь” і „руський”, а прийняти лише імя „Україна”, аби тим способом відріжнити ся від „русских”, (т. є. від Москалів) — то Галичане не мали цілком сеї потреби змінити своє імя і тому то старе імя „Русь” заховало ся у Галичині. Коротко кажучи: де ми Українці стрінули ся з Москалями (русскими), там загибли цілком слова „Русь”, „Русин”, і „руський”, а остали

лиш слова „Україна” „Українець” і „український”. Деж наш нарід не мав ніякого діла з Москалями, там і не було баламуцтва через слово „Русь” і „руський”, а через се й заховали ся там ті старосвіцькі назви в ужитю по нинішний день.

Крім того є ще дві причини, задля яких в Галичині заховали ся так довго старосвіцькі назви „Русь”, „Русин” і „руський”, якє назва нашої національности. Ото по перше Галичина будучи через 450 років провінцією польської держави, носила через ур. с. т. й час урядову назву „руске воєвудзтво”, або таки прямо „Русь”. До Польщі належали (крім Галичини) також і інші руські землі, але всі ті провінції носили свої урядові назви від своїх головних міст (приміром: воєводство київське, брацлавське, канівське, пінське і т. д.). Одна лише Галичина не мала в польській державі особливого імени від жадного міста, лише носила імя „Русь”, або „руске воєводство”, яко свою особливу назву. Та дивна проява вийшла звідси, що Галичина перша з усіх руських земель зістала прилучена до Польщі (р. 1341) і більше як через 200 років, сама одна з цілої Русі-України входила в склад польської держави, поки аж р. 1569, через люблинську унію, і решту Русі-України не прилучено до Польщі. Через більше як 200 років було отже так, що Польща складала ся з самих польських воєводств і з одного лише руського. Польські воєводства носили різні місцеві назви, а одиноке руське воєводство (Галичину) називав польсь-

кий уряд таки просто „руським воєводством“, або „Русию“. Се вистарчало, аби відріжнити се воєводство від усіх інших чисто-польських воєводств. І так остало через привичку також тоді, коли 1569 р. прилучено до Польщі більше руських воєводств. Ті нові руські воєводства названо від їх головних міст, а при Галичині, аж до самого кінця Польщі, остала вже урядова назва „воєводство руське“, або прямо „Русь“. Се —розуміє ся — причинило ся дуже до захованя слова „Русь“ і „руський“ іменно у Галичині.

ЯК ГАЛИЧИНА ВІДБИЛАСЬ ВІД УКРАЇНИ І ЯК СЕ ПРИЧИНИЛОСЬ ДО ЗАХОВАНЯ НАЗВИ „РУСЬ“ У ГАЛИЧИНІ?

Вкінці назва „Русь“ і т. д. задержала ся в Галичині ще й для того, бо Галичина, се була часть нашої землі, що лежала найдальше на захід від Київа і гетьманської України і загалом була положена найдальше від нашого національно-політичного осередка над Дніпром. Сей наш історичний осередок носив колись назву „Русь“ і звідтам перенесла ся вона і на Галичину, бо Галичина довгі літа залежала від Київа-Руси, а потім вже від своїх князів, але з київсько-руського роду. Пізнійше сей наш політичний осередок над Дніпром став зватися „Україною“ та став (від часів Богдана Хмельницького) независимою державою, яка вправді бажала прилучити до себе також і Галичину, не мала однак на стілько сили, аби се ви-

конати. Богдан Хмельницький бажав вправді прилучити Галичину до своєї української держави і в тій іменно цілі (аби одержати поміч від царя для завойованя Галичини) заключив він переяславську умову з Московщиною. Двічі навіть сей великий гетьман держав Галичину через час кількох місяців в своїх руках. Однак Московщина порозуміла ся з Польщею і не схотіла помагати Хмельницькому до визволеня Галичини, бо не бажала собі зросту України. Через се Галичина лише дуже короткий час входила в безпосередню злуку з козацькою Україною. Се вистарчало, аби назва „Україна” приняла ся в галицьких народних піснях і щоби ся назва стала мила і рідна галицько-руському народови, яко назва звязана тісно з неустрашеними борцями за нашу волю, українськими козаками. Однак сего було за мало, аби ся назва затерла в нас старосвіцьке імя „Русь”. Галичина за коротко жила цілком разом з козацькою Україною, аби загубити старе імя, а прийняти нове — тим більше, що як раз від Хмельниччини історичні дороги Галичини і козацької України розходять ся. До Хмельниччини Галичина враз з козацькою Україною жили одним життям: зразу в державі староруській, а потім під Польщею. Від Хмельниччини дороги сих двох частин нашого народу розійшли ся. Галичина остала в ляцькім ярмі, ще більше приголомшена та знищена Ляхами з пімсти за бунт. Натомість осередок нашого політичного життя — козацька республіка, Україна, — перейшла під зверхність Московщини і зігнала в кліщах цар-

ських, тяжко борячи ся о своє політичне життя. Тяжка доля нашого народу по смерті Хмельницького дійшла до того, що Польща, Московщина і Туреччина договором у Андрусові з р. 1691 на спілку займили „правобережну” (передніпрянську) Україну в незаселену пустиню, аби тим способом розірвати наш нарід на дві осібні частини: західну, що оставала при Польщі і східну (задніпрянська Україна-Гетьманщина, що підлягала Московщині. По середині між ними лежала передніпрянська Україна через кількадесять літ пустинею, поки її не заселило на ново нове козацтво-гайдамацтво. В той спосіб між Галичиною а козацько-українською республікою-Гетьманщиною на кількадесять років зірвані була зносини цілком, поки поволи не заселила ся на ново правобережна Україна нашим народом із заходу і зі сходу. За той час однак козацька Гетьманщина за Дніпром, лишена власним силам і придавлена Росією, доживала уже послідних літ. А в Галичині знов, лишеної помочи з Київа, до решти зляшили ся інтелігентні кляси Українців і завмерла всяка народна думка серед нашого народу. Галичина а наддніпрянська Україна майже забули за себе, що вони існують на світі — не то, аби мали свідомість своєї національної єдності. Так тревало аж до 60-их років 19 столітя. Розуміє ся, що таке довге відчуженє Галичини від України також причинило ся дуже до сего, що назва „Україна” не виперла з Галичини назви „Русь”.

Загалом можна сказати, що Галичина тому

заховала назву „Русь”, бо довгі часи жила значно відмінним житєм, як решта нашої землі. Всі ті причини, які в Росії виперли назву „Русь” з нашої землі (сусідство русских”, „общерусска” політика царів і відпорність України-Гетьманщини яко нашої держави і т. д.) — не істнували цілком в Галичині, яка ані не сусідує з Москалями („русскіми”), ані не зазнала „общерусскої” політики російських царів, ані не входила в склад гетьманської України. Політичне жите нашого народу від часів Хмельниччини сконцентрувало ся (зосередило ся) лише на Україні наддніпрянській і там кипіло воно довгий час дуже сильно, доки його не добили Петро I. і Катерина II. Там, на Україні вирабляла ся наша національна свідомість і політична думка, там жило постійно змаганє до злуки всеї Руси-України в одну національну независиму державу. Там, на Україні, зачало ся також наше народне відродженє о цілих 50 літ скорше, як в Галичині. — Між тим Галичина від часів Хмельниччини прямо завмерла на довгі часи. Національне руськє жите в Галичині уста ло, а українська народність заховала ся лише несвідомо в масах темних панщизняних хлопів і то лише тому, бо Ляхи-шляхта не мали хлопів за людей та навіть не дбали в тих часах про се, якою мовою говорять ті хлопи — так як не дбає ся, яким голосом реве робучий віл. Через се лише руська народність в Галичині пережила тяжкі часи народного занепаду, доки в 19-тім століттю не прокинула ся (головно під впливом України) до нового житя. Коли от-

же Україна жила майже безперервним національним житєм — Галичина довгі часи була мертва. На чім станула вона за часів Хмельниччини, на тім стояла до половини 19-го віка. Галичина ішла отже на самім кінци нашого національного розвою. Тому вона заховала назву „Русь”. Ся стара назва свідчить, як позаду остала Галичина у національно-історичнім розвою поза Україною наддніпрянською.

ЗБЕРІМ КОРОТКО, ЩО ДОСИ СКАЗАНО?

Ось так перейшли ми історію назв „Русь” і „Україна” від найдавніших часів, які затямила пам'ять наших предків, аж до часів найновіших. Усе, що ми розказали дасть ся зібрати в слідуючі точки:

1) Назви „Русь” і „Україна” майже рівно давні, бо назва Русь з'являє ся уже в 9 століттю, а назва Україна в 12 століттю; виходить з того, що назви Україна не видумали жадні Ляхи, бо сю назву сотворив сам наш нарід ще в тих часах, коли були руські князі, а Ляхів у нас ще не було;

2) Обі ті назви повстали в осередку нашого народу, над середущим Дніпром, в околицях Київа;

3) Обі назви означали зразу лише малий простір землі над середущим Дніпром, в околицях Київа;

4) Обі назви розширили ся опісля на великі простори землі, а то через се, що в давній-

ші часи київське плем'я „Русь”, а пізнійше козацька Україна відгравали головну роль в політичній і культурній життю широких земель по обох боках ріки Дніпра;

5) Назва „Русь” була зразу довгі віки назвою династично-державною, княжою; назва Україна відразу була народною, бо серед самого народу зродила ся;

6) Назва „Русь” аж по довгих століттях стала приймати ся серед широких кругів народу, яко назва національна, але разом з тим дістає вона аж три значіння, відповідно до сего, що втворили ся три руські народи; назва „Україна” приймила ся серед цілого нашого народу дуже скоро в часах Хмельниччини;

7) Серед нашого народу, а таксамо у західно-європейських чужинців, назва „Русь” означала лише наш українсько-руський нарід, а в часах Хмельницького стала вона у нас однозначною з іменем Україна;

8) Назва Русь, яко назва старуської династично-княжої держави, не мала цілком національного значіння; колиж пізнійше присвоїли собі її аж три, окремі „руські” народи, і коли через се дістає вона аж три окремі національні значіння; тоді стає вона нездатною до відріжнення тих трох „руських” народів від себе. Через се, аби уникнути непорозуміння, оден „руський” нарід зачинає звати ся „Білорусинами”, другий „Москалями”, а третій „Українцями”. — Натомість назва „Україна” разом з своїм політичним розширенням зискує чисто національне значіння на означення нашого народу та

виключає всяке непорозумінє, про який на-
рід вона говорить;

9) Задля тих власне причин назви „Русь” і „руський” загибають у тої часті нашгоо на-
роду, що прийшла під Росію, а іменно діє ся
се від тоді, від коли російські царі заборонили
Москалям імя „Москаль”, а наказали уживати
лише імени „русский”. Від тоді назва „Україна”
займає місце давної назви „Русь”.

10) Нині назва „Русь” заховала ся лише в
австрійсько-угорській часті нашої землі, яка
не стикає ся з Москалями („русскими”) нато-
мість в Росії уживають тамошні Русини лише
назви „Україна”.

З сказаного доси виходить, що національ-
ною назвою нашого народу є таксамо добре
імя „Русь” і імя „Україна”.

ЯКЕ НИНІ БАЛАМУЦТВО З НАЗВАМИ „РУСЬ” І „РУСЬКИЙ”?

Назва „Русь” має однак за собою по пер-
ше ту невігоду, що вона що иншого значила
тому 1000 років, а що иншого значить тепер.
Тому 1000 років була се держава руської ди-
настії з Київа, а жадного народу „руського” ще
не було, бо тоді загалом ще не було великих
народів, а були лише дрібні племена. Нині на-
зва „Русь” уживає ся лише в Галичині і є се
національне імя на означене нашої народности
в відріжненю від Москалів і Білорусів. Коли
отже хтось в якій науковій або політичній ста-

ті ужие слова „Русь”, то не все можна знати на певно, яку то „Русь” має він на думці; чи ту давну, зложену з усяких, славянських і неславянських племен — чи сучасну „Русь-Україну” т. є. край, заселений Русинами.

Дальша назва „Русь” має за собою ту не-вигоду, що вона вживає ся тепер лише в малій Галичині, а натомість цілком не уживає ся на великій Україні, в Росії. В Росії має вона лише давне значіне і в межах Росії уживає ся слова „Русь” лише в історичних книжках, на означене давної київської княжої держави. Ніколи натомість не вживає ся в Росії слова „Русь” ані на означене України, ані тим менше на означене Московщини. Слово „Русь” в межах Росії завмерло. Таксамо слово „Русин”.

Ще більше невигоди і баламуцтва з словом „русский” (у нас каже ся і пише ся звичайно „руський”, а у Москалів „русский”). В давних часах, тому 1000 літ, слово „руський” (так тоді писали) означало походжене з київського племені „Русь” або приналежність до держави київських князів з роду „Русь”. Були отже „руські” князі, а в тих князів були їх піддані з ріжних племен — Славяне і не-Славяне — „руські” люди. Цілком що иншого значить се слово нині, і то цілком що иншого значить в Галичині, а що иншого в Росії.

В Галичині означає се слово в нинішних часах приналежність до нашого народу, до Русинів. Коли ми в Галичині кажемо „руська мова”, то се значить наша, українсько-руська мова, а не московська, ні білоруська. Натомість

в Московщині, і загалом в цілій російській державі, слово „русский” значить стільки саме, що „Москаль” або „московський”. Коли в Росії каже ся „русской язык”, то се значить „московська мова”, коли-ж там каже ся на чоловіка „ето русской”, то се значить: „се Москаль”. З того виходить таке баламуцтво, що як Москаль читає в наших галицьких газетах слова „руський нарід в Галичині не хоче стати Москалями” — то він сам не знає, що думати. Він найперше дивує ся, що в Галичині є якийсь „русской народ”, якісь видко „руськіє” (Москалі), такі самі, як коло Москви. А далі не може йому змістити ся в голові, чому той „русской” народ (ніби то Москалі) з Галичини має щойно ставати „Москалями-руськими”, коли він уже ними т. є. „руськими” є. Вкінці дивно йому, як той „русской народ” з Галичини може не хотіти бути таким „руським” (Москалем). А все те баламуцтво через те, бо у Москаля слово „русский” значить цілком що инше, ніж у нас, в Галичині. А знов наш Русин з Галичини, як зійде ся часом з Москалями або як читає московські газети, не може зійти з дива, чого ті Москлаї звать себе „руськими” і свою мову „русскою”, а натомість нас звать вони „хахлами” і кажуть, що ми, галицькі Українці, цілком не говоримо „па рускі”. Те непорозумінє знов виходить з того, що слово „русский” инше значіне має у нас в Галичині, а цілком инше в Росії.

ЯК ВИКОРИСТАЛИ СЕ БАЛАМУЦТВО МОСКОВСЬКІ АГЕНТИ У ГАЛИЧИНІ.

От з сеї якраз двозначности і з сего баламуцтва скористали ті російські висланці-агенти, що заліпили у нас т. зв. москвофільство. Користаючи з того двозначного слова „русский”, вони вмовили в деяких наших інтелігентів, буцім то ми галицькі Українці, а Москалі („русские”) то оден нарід з одною мовою, одною історією і одною народною душею. Вони сказали так: Ви, Галичане, є „русский” нарід, і Москалі є також „русской народ”. Отже се є оден нарід, що має дві відміни: одна „великоруска”, а друга „малоруска”. Ви, „Малороси” з Галичини покидайте свою просту мову і приймайте нашу, панську, образовану, „великоруску”. В той спосіб зросте єдність і сила „русского” народу.

Але ті хитрі агенти не згадували ні словечком про се, якого то „русского” народу сила зросте, коли ми, галицькі Русини, покинемо свою рідну, окрему мову і свою окрему, рідну народність та станемо „гаваріть па веліка рускі”. Іменно вони не згадували нічого про се, що тим способом зросте сила Москалів нашим коштом, а ми, Українці, цілком загинемо, бо затратимо свою мову і народну окремішність. Дальше не згадували ті агенти ні слова про се, що слово „русський” вкрали Москалі колись, давнійше від нас, що то слово „русський” мало в різні часи різні значіння і що нині має воно ще два цілком різні значіння; инше в Гали-

чині, а инше в Росії. Все те вони хитро промовчали, аби в каламутній воді ловити рибу в свій, московський, державний сак.

Чому ж наші люди дали ся збаламутити тим підступним помішанем двох ріжних значінь слова „руський”? — По перше тому, бо було в нас ще недавно багато людей (а й тепер такі є), котрі не знали правдивої історії минувшини нашого народу, і ті всі повірили на слово московським агентам. — По друге, ще недавно галицькі Українці почували ся дуже слабосилі перед Поляками і в зневірі опускали руки. Колиж агенти з Росії шепнули їм в вухо, що Росія се є могуча „русская” держава, яка ніби то „оборонить” Русинів від Поляків, то ті зневірені люди хапали ся сеї фальшивої науки, наче потопаючий, що хапає ся і бритви, як йому її наставити. — По третє було в нас багато людей (особливо між старшим духовенством), яким подобали ся російські порядки, де хлоп не мав жадного голосу, цар-батюшка правив у державі, а піп у селі. Тому їх серце склонювало ся до „руського” царя, і вони вирікали ся свого рідного, бо казали, що наша історія є „хлопська” і „гайдамацька”. — По четверте було в нас багато таких інтелігентів (і ще є такі), яким забажало ся конче відріжнити ся мовою від простого народа і тому вони хопили ся тої науки, буцім „великоруска” мова є „образований, літературний, руский язык”, а буцім наша „малоруска” мова се „язык свинопасов”. Забули сараки, що під Москвою і пани і свинопаси говорять одною мовою московсь-

кою „великорускою”; значить, що й „великоруска” мова таксамо добре „язик свинопасов”, як і „малоруска”, отже „малоруска” мова не гірша від „великорускої”. — По п'яте, наші люди з Галичини мало дуже знали, як живе ся народи на Україні, як там Москаль давить нашу мову, як наші братя з України стараються дивинути з темноти і неволі, і т. д. Через се московським агентам легко прийшло вмовити в деяких наших людей, будьто нема жадної України. і будьто її „видумали Ляхи”. Московські агенти казали так тому, бо знали, як наш нарід не любить Ляхів. — Вкінци по шесте були в нас (і ще є) такі людці, що ласі на гріш. А в Москаля є досить рублів, аби ними купувати собі побрехачів-газетярів, ще й до того серед таких бідаків, як галицькі Українці. Отже за московські гроші стали виходити різні „русскіи” газети, яких редактори пишуть за рублі і самі не вірять в те, що пишуть для баламученя народа. Ось чому в нас прийшло ся на якийсь час москвофільство т. є. наука, буцім-то Русин а Москаль то все одно. Але воно загибає скоро — разом з тим, як нарід пізнає свою правдиву історію, як у нас ширять ся вісти про се, що діє ся в Росії і на Україні, — загалом як разом з тим, нарід наш освідомляє ся.

ЧИ НАМ ЗРІКАТИ СЯ НАЗВИ „РУСЬ” І „РУСИНИ”?

Щож галицьким Українцям робити? Чи може закинути нам цілком слова „Русь” і „Русин”, а прийняти назви „галицька Україна” і „галицькі Українці”, аби не різнити ся іменем від 30 мільонового нашого народу за кордоном?

Ні! Галицькі Українці, цілком не потребу-ють вирікати ся назви „Русь” і „Русин”, бо вжи-ваючи в мові або в письмі тих назв, ми добре се знаємо, що ті слова значать тесаме, що „У-країна”, та „Українець”. Ми знаємо, що „Русь” а Україна”, то все одно, що то одна і тасама земля, так само як „Русини” і „Українці” то оден і той сам нарід. Можна Москалям мати аж чотири назви (руськіє, Росіяне, Великороси і Мо-скалі), можна Полякам мати дві назви (Поляки і Ляхи), можна найосвіченійшому народови на світі, Англійцями, мати для свсого краю дві наз-ви (Англія і Велика Британія) — то можна і нам мати дві назви: „Русини” або „Українці”. Впро-чім не в назві річ, а в єдності мови і історії. Ко-лиж у нас та сама мова і та сама історія, що в Українців в Росії, тож все одно, чи звемо ся ми „Русинами”, чи декуди „Руснаками” чи пе-реважно „Українцями”. Тому нам, Галичанам, нема потреби вирікати ся назви „Русь” і „Ру-сини”. Але при тім ми повинні завсїгди тямити на се, що Русин а Українець, то все одно та що через те ми також є „Українцями” а наша гали-цька земля є частию великої української землі.

Щож дотичить ся слова „руський”, то ми

повинні добре уважати, хто сего слова вживає і що при тім має має на мисли той, хто його вживає. Як того слова вживаємо ми, то се слово „руський” значить тільки, що наш „український” (малоруський), а не „московський”; колиж того слова вживає Москаль, або москвофіл, ще й пише його з двома с, (руській), тоді се слово значить тільки, що „Москаль”. „московський”. Се треба добре тямити, — аби не дати ся тим словом збаламутити бо москвофіли при його помочи пускають тумана менше свідомим в тім ділі людям.

ЧИ НАЗВА „УКРАЇНА” НОВА І ЧИ ВОНА ВЖИВАЄСЬ НАШИМ НАРОДОМ ?

На тім ми і скінчили би, та не завадить ще на кінець роздивитись, чи наш селянський нарід в Галичині вживає слова „Україна” чи ні. Москвофільські газети пишуть, буцім те слово видумали Ляхи, буцім наш нарід сего слова не вживає, та буцім наші українські (руські) патріоти напихають його народови штучним способом.

Ми вже повисше вияснили докладно і навели з староруських літописів дословні докази на се, що назви „Україна” не видумали жадні Ляхи”, що вона зявила ся в давній Русі вже около р. 1150, коли у нас ще Ляхів ні на лік не було, та що слово „Україна” се також наша народна, старосвіцька назва. Ми вияснили рівнож, як та народна назва „Україна” стала ми-

лою всьому народови і як вона поволи затерла собою старшу, княжо-боярську назву „Русь”. Тепер роздивимо ся ще тільки в тім, чи наш сільський нарід в Галичині вживає назви „Україна” і чи він її любить, чи ні?

Яких слів вживає наш нарід споконвіку, се найліпше пізнати по старих піснях та думах. „З пісні слова не викидають” — каже народна приказка. Тому в піснях найкраще заховує ся богацтво слів нашої народної мови, та з пісень можна пізнати, яке слово є старе і миле народови. Отже мусимо се сказати твердо, що є тисячі старосвіцьких народних пісень і дум, де стоїть слово „Україна”, а нема ні одної народної пісні, де би стояло слово „Русь”. Се найліпший доказ, що назва „Русь” була княжа і боярська, а тепер є історично-наукова.

Щоби хто не сказав, що говоримо на вітер, то з поміж тисячів примірів наведемо бодай кілька.

Хто не знає у нас пісні про козака Мороза? Співають її може в цілій Галичині, а зачинає ся вона — як знаєте — так:

Ой, Морозе, Морозеньку
Ти преславний козаче!
Гей! за тобою Морозеньку,
Вся Українонька плаче.
Не так тая Україна,
Як те гордее військо...

І так дальше розказує ся в тій старій пісні про се, як Ляхи його зловили в неволю і му-

чили та як його мати, стара Морозиха за ним побивала ся.

Посадили Морозенька
На високій Могилі:
Гей! поглядай ся, Морозеньку,
По всій своїй **Україні!**

Україна! Милий Боже,
Та й те гордее військо!
Прощай-же ми стара нене,
Тай ти любая прічко!

Ось так співає нарід по цілій Галичині про того славного Мороза, що був подільським полковником під рукою Богдана Хмельницького і воював з Ляхами в Галичині. А який горячий український патріотизм бе з отсеї сільської, народної пісні! За Морозом вся **Українонька плаче**, Мороз поглядає „по всій своїй **Україні**” та скрикує на ляцких муках як справдішний герой-патріот: **Україна! Милий Боже! Тай тее гордее військо! Прощайже ми...**”

Що ся пісня значить? — Значить, що наш нарід в Галичині вважає себе українським, своєю землею зве Україною і величає козака Мороза за український патріотизм!

А знаєте сю пісню „Розвивай ся, ой ти старий дубе!” Є то пісня про се, як по зруйнованню Січи Москалями Запорожці втікали під Турка за Дунай. Стоїть у тій пісні таке:
Ой, розвив ся тай у край дороги та дуб зелененький,
Виїжджає тай з **України** козак молоденький.

Ви, галочки-сизоперочки, підойміть ся в гору!
Ой, ви хлопці, славні запорожці верніть ся до
дому!

І сю пісню співають у нас в Галичині по
селах деяких повітів.

Або звісна у Галичині пісня про Максима
Залізняка, отамана Гайдамаків. Зачинає ся вона
так:

Максим, козак Залізник,
Козак з Запорожа,
Як виїхав на Україну
Як повная рожа!

Ну, а пісня „Стоїть явір над водою”, де
розказує ся, як загинув козак, що поїхав у Мо-
сковщину. Співає ся в тій пісні так:

„Ой, поїхав в Московщину,
Та там і загинув;
Свою милу Україну
На віки покинув....

Або знов пісня про козака Швачку, про-
водира Гайдамаків, що бив ся з Ляхами і яко
го зловило московське військо, що прийшло на
поміч панам-Ляхам та віддало його Ляхам на
муки. Співає ся там в тій пісні:

Ой, побрали та попарували,
Та повезли возами —
Ой, оглянеш на ту Україну
Тай обіллеш ся сльозами.
Ой, забрали тай попарували
Як тих голубів у парі,

Гей, засмутилась уся Україна
Як то сонечко в хмарі.

І таких пісень, де нашу землю, сам наш нарід називає Україною, що й „своєю” і „милою” Україною, є не сотки, а тисячі. А пісні ті поважні, старосвіцькі, зложені нашими і дідами і прадідами, які добре знали, за яку вони землю лють свою святу кров!

Отже сам нарід своїми піснями дає найліпший доказ, що „Україна” се наша народна назва нашої землі. Тому назви „Україна” не цураймось, але вживаймо її зарівно з книжним, старим словом „Русь”. Хто каже народови цурати ся назви „Україна”, той каже нам цурати ся своєї власної минувшини, своїх дідів і прадідів, які бороли ся і йшли на муки за Русь-Україну.

Поляки нас не спольщили, то і Москалі нас певно не змосковщать, хоч би і як крутили з тие двозначним словом „русский”. Знаймо лише, що ми є народ 30 міліоновий, осібний від Ляхів і Москалів, котрий мав колись свою княжу державну „Русь” і свою народно-козацьку республіку „Україну”, та котрий тепер зве ся „Русинами” або „Українцями”. Знаймо, що в Росії, на Україні є 9 разів тільки Українців, що у Галичині, та що вони ідуть до тої самої ціли, що і ми — то є до того, аби ми, галицькі Українці враз з Українцями з Росії утворили одну, могучу і самостійну, народну державу **РУСЬ-УКРАЇНУ!**

КУПУЙТЕ КНИЖКИ!

В Українськiм Голосi можете дiстати слiдуючi книжки:

Культура, Національність і Асиміляція	30 ц.
Українська Читальня, або що кождий Українець повинен знати —.....	25 ц.
Наша мова, крім того: Географія України і Характер Українця, Поляка і Москаля ...	10 ц.
Житє і наука грецького філософа Сократа, з додатком: Огляду історії філософії. —.	25 ц.
Стилістика, Поетика і Реторика — з додатком про красу мови і будову вірша	30 ц.
Хмельниччина в Галичині, В. Будзиновського.	20 ц.
Кайдашева Сімя, Нечуя-Левицького	60 ц.
Кльод Ге, В. Гіго. Крім того другі оповідання	20 ц.
Як Львиця виховала царського сина, оповіданє	20 ц.
Шкільні образки, Д. Макогона.	10 ц.
Сіра кобила, монольоґ	5 ц.
Перша пригода Ничипора Довгочхуна	15 ц.
Опришок і др. оповідання	20 ц.
Подорож Гулівера до краю великанів опов. .	20 ц.
Подорож Гулівера до краю ліліпутів, опов. .	20 ц.
Видіне паломника в Єрусалимі і др. опов. ..	20 ц.
Місяць Свідок, і др. оповідання	20 ц.
Девять братів і десята сестриця Галя, опов..	20 ц.
Хан і його син, або Українка бранка, др. опов.	20 ц.
Пімста робітника, оповіданє	20 ц.
Календар Українського Голосу на 1915 рік.,.	15 ц.
Подорож до місяця	40 ц.
Кармелюк і Невільничка, два опов. М. Вовчка	20 ц.
Звідки походить назва Русь-Україна	30 ц.
Пімста за кривду — драма	30 ц.
Буквар, для науки читаня і писаня —.....	25 ц.
Перша читанка	30 ц.

Замовленя враз з грiшми посилати на адресу:

UKRAINIAN VOICE

Box 3626.

Winnipeg, Canada.

Ширіть Українську Літературу!

ЧИТАЙТЕ

ЧИТАЙТЕ

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

найбільшу українську часопись в Канаді.

Український Голос коштує на рік 2 долари разом з книжочками вартости 1 долара, які кождий передплатник дістане даром.

Український Голос подає найбільше вістей з російської і австрійської України, дописий з життя Українців в Канаді і ріжних вістей з Канади.

В Українськїм Голосї знайдете много наукових статей, оповідань, смішного і ріжної всячини.

Запренумерувавши собі Український Голос, будете мали в нїм найліпшого приятеля, з яким ніколи не розстанетесь

Предплачуйте отже Український Голос і заохочуйте других до передплати сеї часописї. Нехай не буде ані одної української хати в Канаді, в котрій не знаходив би ся Український Голос!

Передплату посилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626,

WINNIPEG, MAN.

Льокаль редакції і адміністрації містить ся на
212-214 DUFFERIN AVE., WINNIPEG.